המשרד להגנת הסביבה
الوزارة لحماية البيئة
Israel Ministry of Environmental Protection

רשות הכינרת

2016-2017

שומרי הנחל באגן הניקוז של הכינרת

סיכום פעילות שנה"ל תשע"ז

רשות הכינרת

2016-2017

תוכן העניינים:

שומרי הנחל – רשות ניקוז ונחלים כינרת

רציונאל 4

מטרות התכנית 4

רשימת קבוצות בתשע"ז שומרי הנחל 5

סיכום פעילות שנתית לפי אזורים וגופי הדרכה / ריכוז

עמק הירדן

שומרי הנחל בישובי מועצה אזורית עמק הירדן 8

שומרי הנחל בבית ירח – 'אכפת לנו מהירדן' 12

שומרי הנחל קהילת מורד הירדן 14

גליל תחתון

שומרי הנחל בבי"ס אל ביאדר, עין אל אסד 16

שומרי הנחל בביה"ס היסודי בואדי חמאם 18

שומרי הנחל בבי"ס עלי גבעה, גבעת אבני 21

שומרי הנחל בבית ספר ממלכתי ה', מג'אר 23

שומרי הנחל בקייטנת בי"ס נפתלי, יבניאל 25

שומרי הנחל קהילת שרונה 27

גולן

שומרי הנחל בכפרים הדרוזים בצפון הגולן 29

שומרי הנחל בישובי מועצה אזורית גולן 33

שומרי הנחל בבי"ס שורשים 39

שומרי הנחל בקצרין 39

שומרי נחל סמך, מכינות בגולן 42

גליל עליון

שומרי הנחל פרוד 44

שומרי הנחל ראש פינה – ביה"ס וילקומיץ' 45

שומרי הנחל בגליל העליון 47

שומרי הנחל בקייטנות בגליל העליון , קיץ 2016 52

שומרי הנחל בקייטנות בגליל העליון, קיץ 2017 52

שומרי הנחל בעין טובא ובקהילת קריית שמונה 53

שומרי הנחל בבתי הספר היסודיים בקרית שמונה 56

שומרי הנחל באגן הניקוז של הכינרת – כללי

ריכוז והכשרה 71

הערכת הפעילות בתשע״ז 74

מסקנות כלליות והערות להמשך 85

פרסומים על שומרי הנחל בעיתונות מקומית – תשע״ז 86

שומרי הנחל – רשות ניקוז ונחלים כינרת

רציונאל:

"**שומרי הנחל**", התכנית המובילה בעשייה החינוכית של רשות ניקוז ונחלים כינרת, בשיתוף המשרד להגנת הסביבה .

התוכנית הינה חלק מהתוכנית הארצית "**שומרי הנחל**" שהחלה בגליל העליון ומתקיימת תוך שיתוף פעולה הדוק עם הקהילות המקומיות, בתי הספר והמטיילים הרבים הפוקדים את האזור.

בפרויקט שותפים גם היחידה לאיכות הסביבה במועצה האזורית הגליל העליון, רשות הטבע והגנים, החברה להגנת הטבע וקרן קרב.

התכנית עוסקת בשיקום נחלים וקשורה קשר הדוק לשמירת טבע, איכות הסביבה, לחינוך לשהות הילדים בטבע, להיכרות קרובה ולחוויה משמעותית בטבע. התוכניות מופעלות בכל אגן ההיקוות של הכינרת.

במהלך תכנית "שומרי הנחל" מאמצות קהילות קטעי נחל בקרבת מקום מגוריהן, שוהות בו, לומדות ועורכות מחקרים, והחשוב מכל - מקיימות פעולות לשיקום ופעולות הסברה. הדגש איננו על מבצעי ניקיון חד פעמיים אלא על פעולה ארוכת טווח.

המטרה העיקרית היא יצירת שייכות וחיזוק הזיקה שבין קהילת הנחל לבין הנחל - חיבור תושבי האזור אל משאבי הטבע והמורשת בסביבתם, ועידוד אחריות סביבתית באמצעות שילוב בין פרויקט השיקום הפיזי של הנחל והפרויקט החינוכי.

בפרוייקט משתתפים כ- 50 בתי ספר באגן הניקוז של הכינרת מידי שנה ובחלק מהאתרים מתקיימת פעילות תלמידים מעל 10 שנים והתוצאות ניכרות היטב בשטח.

מטרות התכנית:

- פיתוח תחושת שייכות ומעורבות סביבתית
- חינוך לאחריות אישית.
- יצירת גרעין מנהיגות מקומי שיוביל את שמירת הטבע.
- הטמעת ערכי שמירת טבע בקרב הקהילה.
- העלאת המודעות הציבורית לחשיבות המקום ובעיותיו

רשימת קבוצות בתשע"ז שומרי הנחל

שם ביה"ס	כיתה/גיל	מספר קבוצות	מספר משתתפים	אתר מאומץ	הדרכה
עמק הירדן					
כינרת	ה	1	24	פינת ישיבה למרגלות אום ג'וני, גדה מערבית מורד הירדן	רשות הכינרת
שחף	ה	2	23	פינת ישיבה בפיתול אום ג'וני – מורד הירדן	רשות הכינרת
אפיקי ירדן	ה	1	26	פינת ישיבה בפיתול בית זרע – מורד הירדן	רשות הכינרת
מול גלעד	ה	2	45	פינת ישיבה בפיתול בית זרע דרומי – מורד הירדן	רשות הכינרת
בית ירח	ט	4	100	מסכר דגניה לאלומות	רשות הכינרת
קהילת מורד הירדן	מבוגרים מתנדבים	1	15	מסכר דגניה לאלומות	רשות הכינרת
גליל תחתון					
אלביאדר עין אל אסד	ה	1	19	עין ספוה	חלה"ט, מל"ש עין אל אסד
יסודי ואדי חמאם	ה'	1	30	עין הארבל	רט"ג, מחו"ה גליל תחתון
עלי גבעה– גבעת אבני	ה	2	60	נחל רקת	רשות הכינרת
שרונה	קהילה	1	כ-30	עין שרונה	חלה"ט, ביס"ש גליל
אל-רודראן – מג'אר	ה-ו	4	70	נחל אל-רודראן	רשות הכינרת
בי"ס נפתלי – קייטנה קיץ 2017	א-ד	2	50	עין תרפ"ו - יבניאל	רשות הכינרת
גולן					
יסודי א' מג'דל שמס	ו'	4	120	נחל סער	רט"ג, מחו"ה גולן
יסודי אלמנאהל מג'דל שמס	ו'	3	90	נחל סער+ עין אלקסב	רט"ג, מחו"ה גולן
יסודי א' בוקעתה	ו'	3	90	ברכת זאמל	רט"ג, מחו"ה גולן
יסודי אלאנואר מסעדה	ה'	3	90	ברכת רם	רט"ג, מחו"ה גולן
חטיבת ביניים מסעדה	ח'	3	90	מעיין הכפר	רט"ג, מחו"ה גולן
יסודי אלאשראק עין קניה	ו'	2	50	נחל סער	רט"ג, מחו"ה גולן
גמלא	ח	1	29	נחל קצרין	חלה"ט, בי"סש גולן
דרכי נעם	ה' בנים	1	18	עין שקף	חלה"ט, בי"סש גולן
אביטל	ה'	2	60	בריכת בנטל	רט"ג, מחו"ה גולן
ואהבת	ה'	1	24	יובל נחל עיט	רט"ג, מחו"ה גולן
גולן	ה'	3	78	בריכת חיספין	רט"ג, מחו"ה גולן
ת"ת- חיספין	ה'	1	15	בריכת חיספין	רט"ג, מחו"ה גולן
מצפה גולן	ה'	2	60	עין תאופיק	רט"ג, מחו"ה גולן
שורשים	ה'	1	30	בג'וריה ונחל סמך עליון	מורה ביה"ס- איתן
מכינת מיצר	י"ג	4	25	נחל סמך	חלה"ט, ביס"ש גולן
גליל עליון					
"נוף גלילי"- פרוד	ד	1	30	נחל צלמון עליון	קרן קרב
וילקומיץ' ראש פינה	ד	1	28	נחל ראש פינה	רשות הכינרת, המרכז האקדמי

					לנוער תל חי
עלי גבעה – כפר גלעדי	ד	2	60	נחל שניר, סמוך לגשר גן הצפון/לכיוון קייקי הגושרים	רט״ג, מחו״ה גליל עליון ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
לב העמק – נאות מרדכי	ה, ו	2	35	הירדן ההסטורי מול הכניסה לבית הספר	מורה ביה״ס – הילה ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
הנדיב – מטולה	ו	1	22	מטולה, המעין התחתון	רט״ג, מחו״ה גליל עליון ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
הגומא – כפר בלום	ה,ו	1	20	הירדן ההסטורי, סמוך לברווזיה בקיבוץ כפר בלום	מורה ביה״ס- עפרל׳ה ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
טובא	ה	1	33	עין ירדא, נחל מחניים. (פעילות דו שנתית)	רט״ג, מחו״ה גליל עליון ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
מבוא גליל – איילת השחר	ד	1	32	נחל חצור, ב״ואדי״ של איילת השחר	רט״ג, מחו״ה גליל עליון ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
ג׳יש	ה	1	35	עין גוש חלב (בנחל גוש חלב) (פעילות דו-שנתית)	רט״ג, מחו״ה גליל עליון ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
עינת הגליל – עמיר	ד-ו	1	15	הירדן, סמוך לגשר בכניסה לשדה נחמיה	מורה ביה״ס – ערן ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
רמת כורזים	ו	2	60	עין תינה	רט״ג, מחו״ה גולן ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
קידום נוער	ט-יא	1	10	ירדן	רט״ג, מחו״ה גולן ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
עינות ירדן – עמיר	ח-י	1	8	עין טובא	מורה ביה״ס -ליעד עמיר רשות הכינרת ומכללת תל חי - לילך מוצפי ושאדיה הייב
מקיף טומשין טובא	ט-יא	1	12	עין טובא	רכז נוער בטובא - הישאם הייב, רשות הכינרת ומכללת תל חי - שאדיה הייב ולילך מוצפי
המכללה האקדמית תל-חי	סטודנטים בקורס אקדמי	1	24	עין טובא + עין זהב	מרצות המכללה האקדמית תל חי : שרית קוז׳יקרו-

	ומשולב עשייה				אלימלך אילת שביט
קיטנות בגליל העליון – קיץ 2016	חינוך בלתי פורמלי	1	35		חלה"ט, מל"ש ק"ש
צבא הגנה לטבע – סדנת בית הלל	חיילים	1	30	חצבני ליד בית הלל	חלה"ט, ביס"ש גולן
הסברה בנחלי הגליל העליון	קהל נופשים לגדות הנחלים	1		בניאס, חצבני, תעלת הירדן	ריכוז : יחידה סביבתית מועצה אזורית גליל עליון
בית הלל – קייטנה קיץ 2017	חינוך בלתי פורמלי	1	25	חצבני צמוד לישוב	חלה"ט, מל"ש ק"ש
קריית שמונה					
מגינים	ד	2	56	פארק הזהב ליד המסגד	חלה"ט, מל"ש ק"ש
רננים – חינוך מיוחד	ה', ח'	2	15	מקטע בנחל הזהב ברחוב שפרינצק	חלה"ט, מל"ש ק"ש
רמב"ים	ה'	2	41	מקטע בנחל הזהב ברח' קרן היסוד	חלה"ט, מל"ש ק"ש
יצחק הנשיא	ד'	1	17	עין שושן	חלה"ט, מל"ש ק"ש
עוזיאל	ד'	2	37		חלה"ט, מל"ש ק"ש
תל חי	ד'	2	47	פארק הזהב ליד המסגד	חלה"ט, מל"ש ק"ש
בית גשר	חינוך מיוחד גילאי 19-21	1	20	פארק הזהב ליד המסגד	חלה"ט, מל"ש ק"ש, רכז בית גשר
תנועת כנפיים של קרמבו	שכבה ט'	1	20	נחל זהב	רכז בית גשר
תנועת הצופים	שכבה ח'	1	12	נחל זהב	עמותת קסמי טבע ונוף, ק"ש
אק"ים	מבוגרים	1	13	נחל זהב	עמותת קסמי טבע ונוף, ק"ש
הוסטל לבעלי צרכים מיוחדים	מבוגרים	1	6	עין זהב	עמותת קסמי טבע ונוף, ק"ש
דרכא-דנציגר	ח'-ט'	4	131	נחל עין הזהב בקרית שמונה	מחנכי כיתות : איציק הרכז רונית ציטרון שמחה אדרי אמה אקוסטה ועמותת קסמי טבע ונוף, ק"ש
סה"כ: 58 מוסדות		**98 קבוצות**	**2260 משתתפים**		

סיכום פעילות שנתית לפי אזורים וגופי הדרכה / ריכוז:

עמק הירדן

שומרי הנחל בישובי מועצה אזורית עמק הירדן

גוף מבצע: רשות ניקוז ונחלים כינרת

רכז/ת: חוה אליהו יבין

מטרות התכנית:

- ◊ **יצירת קשר רגשי ופיתוח אחריות אישית לסביבת מורד הירדן.**
- ◊ **הכרות עם מורד הירדן כבית גידול.**
- ◊ **לימוד ההשלכות של פעילות האדם במורד הירדן (יחסי אדם - סביבה).**
- ◊ **הבאה למודעות את חשיבות השמירה על מורד הירדן.**
- ◊ **השתתפות פעילה בשמירה על הירדן.**
- ◊ **הגדלת מעורבות מערכת החינוך והקהילה המקומית בשמירה על נכסי טבע והנוף באזור בכלל, ועל מורד הירדן בפרט.**

יעדים לשנת תשע"ז:

המשך פיתוח פינות האימוץ של בתי הספר השונים לאורך מורד הירדן. חשיפה והכרות עם פרויקט שיקום פארק המעיינות – "נחל משווה".

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
כינרת	ה	1	24	פינת ישיבה למרגלות אום ג'וני, גדה מערבית	אוריה וייס
שחף	ה	2	23	פינת ישיבה בפיתול אום ג'וני	חוה אליהו יבין
אפיקי ירדן	ה	1	26	פינת ישיבה בפיתול בית זרע	חוה אליהו יבין
מול גלעד	ה	2	45	פינת ישיבה בפיתול בית זרע דרומי	חוה אליהו יבין

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
אפיקי ירדן	1	1.11.16	כיתה	מבוא לתכנית. מערכת אקולוגית טבעית ומעורבות האדם בה.
	2	8.11.16	כיתה	סוגי מקורות מים: מי התפלה, מי תהום, מים עיליים, מים מושבים.
	3	27.11.16	שטח	סיור הכרות מורד הירדן: מבית המוטור לפיתול בית זרע. דגשים: סכר דגניה, מט"ש, סכר אלומות, אקולוגיה של הנחל, מהו פיתול, נהר הירדן. הכרות עם פינת האימוץ.
	4	4.12.16	כיתה	המתכנן הצעיר: בניית דגם ירדן משוקם. השוואה בין הדגם לתכנית המיושמת בשטח.
	5	18.1.17	שטח	סיור נחל משווה: פארק המעיינות: עין מגדל, עין

					שוקק, נחל שוקק-שביל צביקה, תל שוכה ונחל הקיבוצים.
	6	29.3.17	שטח	סיור עשייה: עבודת פיתוח בפינת הישיבה – גינון ויצירה בפסיפסים.	
	7	20.6.17	כיתה	סיכום: דיון בערך אחריות, אני יכול להוביל לשינוי.	
שחף	1	3.11.16	כיתה	מבוא לתכנית. מערכת אקולוגית טבעית ומעורבות האדם בה.	
	2	10.11.16	כיתה	סוגי מקורות מים: מי התפלה, מי תהום, מים עיליים, מים מושבים.	
	3	8.12.16	שטח	סיור הכרות מורד הירדן: מבית המוטור לפיתול בית זרע. דגשים: סכר דגניה, מט"ש, סכר אלומות, אקולוגיה של הנחל, מהו פיתול, נהר הירדן. הכרות עם פינת האימוץ.	
	4	16.12.16	כיתה	המתכנן הצעיר: בניית דגם ירדן משוקם. השוואה בין הדגם לתכנית המיושמת בשטח.	
	5	12.1.17	שטח	סיור נחל משווה: פארק המעיינות: עין מגדל, עין שוקק, נחל שוקק-שביל צביקה, תל שוכה ונחל הקיבוצים.	
	6	7.5.17	שטח	סיור עשייה: עבודת פיתוח בפינת הישיבה – גינון ויצירה בפסיפסים.	
	7	14.6.17	כיתה	סיכום: דיון בערך אחריות, אני יכול להוביל לשינוי.	
מול גלעד	1	11.12.16	כיתה	מבוא לתכנית. מערכת אקולוגית טבעית ומעורבות האדם בה.	
	2	9.1.17	כיתה	סוגי מקורות מים: מי התפלה, מי תהום, מים עיליים, מים מושבים.	
	3	26.1.17	שטח	סיור הכרות מורד הירדן: מבית המוטור לפיתול בית זרע. דגשים: סכר דגניה, מט"ש, סכר אלומות, אקולוגיה של הנחל, מהו פיתול, נהר הירדן.	
	4	31.1.17	כיתה	המתכנן הצעיר: בניית דגם ירדן משוקם. השוואה בין הדגם לתכנית המיושמת בשטח.	
	5	5.2.17	שטח	סיור נחל משווה: פארק המעיינות: עין מגדל, עין שוקק, נחל שוקק-שביל צביקה, תל שוכה ונחל הקיבוצים.	
	6	22.3.17	שטח	סיור עשייה: עבודת פיתוח בפינת הישיבה – גינון ויצירה בפסיפסים.	
	7	22.6.17	כיתה	סיכום: דיון בערך אחריות, אני יכול להוביל לשינוי.	
כינרת	1	17.11.16	כיתה	מבוא לתכנית. מערכת אקולוגית טבעית ומעורבות האדם בה. היכרות מעמיקה עם הירדן ועם בית הגידול הייחודי שלו.	
	2	27.11.16	כיתה	סוגי מקורות מים: מי התפלה, מי תהום, מים עיליים, מים מושבים.	
	3	5.12.16	שטח	סיור הכרות מורד הירדן: מבית המוטור לפיתול בית זרע. דגשים: סכר דגניה, מט"ש, סכר אלומות, אקולוגיה של הנחל, מהו פיתול, נהר הירדן. הכרות עם פינת האימוץ.	
	4	19.12.16	כיתה	המתכנן הצעיר: בניית דגם ירדן משוקם. השוואה בין הדגם לתכנית המיושמת בשטח.	
	5	30.1.17	שטח	סיור נחל משווה: פארק המעיינות: עין מגדל, עין שוקק, נחל שוקק-שביל צביקה, תל שוכה ונחל הקיבוצים.	
	6	20.4.17	שטח	סיור עשייה: עבודת פיתוח בפינת הישיבה – גינון ויצירה בפסיפסים.	
	7	29.5.17	כיתה	סיכום: דיון בערך אחריות, אני יכול להוביל לשינוי.	

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
כינרת	פינת ישיבה למרגלות אום ג'וני, גדה מערבית	ריצוף רצפת פינת הישיבה, הסדרת שביל וגינון.	עישוב הפינה והגישה לפינה, יצירת פסיפסים על הספסל והשולחן.
שחף	פינת ישיבה בנפתול אום ג'וני	ריצוף רצפת פינת הישיבה, הסדרת שביל וגינון.	עישוב וחישוף פינת הישיבה, חיזוק רצפת הפינה והשביל, יצירת פסיפסים על הספסל.
אפיקי ירדן	פינת ישיבה בנפתול בית זרע	ריצוף רצפת פינת הישיבה, הסדרת שביל, ריצופו באבנים וגינון.	עישוב וחישוף פינת הישיבה חיזוק ריצפת הפינה והשביל ויצירת פסיפסים על הספסל והשולחן.
מול גלעד	שתי פינות ישיבה בנפתול בית זרע הדרומי	ריצוף רצפת פינות הישיבה, הסדרת שבילים, ריצופם באבנים וגינון.	עישוב וחישוף פינות הישיבה חיזוק רצפות הפינות והשבילים ויצירת פסיפסים על הספסל והשולחן באחת מפינות הישיבה.

הערות כלליות לגבי שומרי הנחל בתשע"ז, נקודות לשימור או לשינוי, הצעות לקראת שנה הבאה:

פרויקט מוצלח ומשמעותי, רלוונטי ונגיש לתלמידים הן ברמת בי"ס והן ברמת הישוב, הקהילה והמשפחה.

נקודות לשימור: הסיורים: מורד הירדן וסיור "נחל משווה" לפארק המעיינות, הקשר למקום ופיתוח פינת הישיבה – מקום שיש לביה"ס ולקהילה זיקה אליו בשעות ביה"ס ובשעות אחה"צ.

נקודות לשיפור: קישור מהלכה למעשה לחי ולצומח במורד הירדן. לימוד באמצעות פעילות חקר, ניטור. הכרות עם המקטע בין פיתול בית זרע למנחמיה – אפשר במסגרת יום שיא כצעדה של כל משתתפי הפרויקט.
יצירת מיזם הסברתי משמעותי על-ידי התלמידים, כביטוי לתכנים ולידע אותם רכשו במהלך הפרויקט.

תמונות:

בי"ס כינרת:

<u>בי"ס שחף: [לא להפצה]</u>

<u>בי"ס אפיקי ירדן:</u>

<u>בי"ס מול גלעד:</u>

שומרי הנחל בבית ירח – 'אכפת לנו מהירדן'

גוף מבצע: רשות ניקוז ונחלים כינרת

רכז/ת: נטלי זאבי

כללי: תכנית 'שומרי הנחל' בתיכון בית ירח התקיימה כחלק מפעילות חברתית – סביבתית תורמת של שכבת ט' (8 כיתות). 4 כיתות התרכזו בשביל סובב כינרת מתחת לביה"ס באזור הימייה. ו-4 כיתות התרכזו במורד הירדן בין סכר דגניה לסכר אלומות. מבנה התכנית יהיה זהה, התכנים דומים וכן הפעילות שבנויה משלב היכרות ולמידה עיונית, שלב העשייה התורמת – מתכנון הפעילות ועד הביצוע (מכונה בשפת התיכון 'תכנון מוצר'), שלב הסיום והרחבת מעגלי החשיפה – ערב הורים.

קהל היעד: 4 כיתות ט'

הדרכה: דני גרינבלט מרכז אדם-אדמה בגניה

מטרת הפרויקט: חיזוק הקשר של התלמידים עם מורד הירדן, העלאת המודעות לבעיית האשפה בירדן ועידוד אקטיביזם ולקיחת אחריות על ידי בני הנוער.

תכנית המפגשים:

תאריך	נושא
	כיתות משתתפות: ט4, ט5, ט7, ט8
30/3	- 11:00 – חשיפת פרויקט למחנכים - 13:00 – הסרט "פתלתל" (צפייה+שיחה)
10-11/5 8:30-13:20	**הכנה עיונית-לימודית בגניה כולל סיור-ניקוי בירדן** **10/5** ט8 – 8:30-10:45 ט4 – 11:15-13:20 **11/5** ט7 – 8:30-10:45 ט5 – 11:15-13:20
18/5 8:20-13:20	**מפגש תכנון עשייה** ט8 – 8:20 ט5 – 9:10 ט7 – 12:10 ט4 – 13:00
7,11/6 8:30-13:20	**ביצוע עשייה והכנת יום הסיום** **7/6** ט7 – 8:30-10:45 ט5 – 11:15-13:20 **11/6** ט4 – 8:30-10:45 ט8 – 11:15-13:20
19/6	**יום סיום וחשיפה להורים:** תלמידי כל כיתה הכינו סרטון הסברה, תחנות הדרכה על הירדן שמירתו והציגו את הפעילות ניקיון ושילוט בתמונות.

תמונות:

שומרי הנחל קהילת מורד הירדן

גוף מבצע: רשות ניקוז ונחלים כינרת

רכז: דני גרינבלט, גניה – מרכז אדם אדמה

רקע: בקיץ נופשים רבים מגיעים למורד הירדן ובעקבותיהם נשארת אשפה רבה.

במהלך אוקטובר 2016 סביב חג הסוכות הפעלנו פיילוט של מסבירנים מתנדבים אשר סיירו בין הנופשים, חילקו שקיות וגייסו אותם לשמירת ניקיון הנחל. בסיוע רשות הכינרת והחברה להגנת הטבע פעלנו לאיסוף וצמצום כמות האשפה המפוזרת.

בנוסף יזמנו מספר מבצעי ניקיון של מתנדבים מהעמק.

לקראת קיץ 2017 נמשכת פעילות ההסברה לאורך גדות הירדן בין סכר דגניה לאלומות, אזור צפוף מאד בנופשים. מופעל רכז מעורב לטובת העניין שנוכח בשטח רב ימות השנה, פועל לגיוס מסבירנים מתנדבים ומתאם את פינוי המכולות מאשפה באופן שוטף. כמו כן לפעילות הקהילתית נלווית עשייה כמו שילוט וארגון ערבי קהילה להעלאת המודעות ורתימה למאמצי שמירת הניקיון בגדות הירדן.

המטרה: שינוי הרגלי התנהגות הציבור לאורך קטע הירדנית ומורד הירדן.

אמצעי עיקרי: הפעלת צוות מסבירנים

יעדים:

- מודעות לניקיון ושמירת הטבע לאורך הנהר
- מעורבות קהילתית והרחבת גרעין הפעילים
- נוכחות הסברתית קבועה באזור
- דיווח על מפגעים למועצה ולרשות הכינרת בזמן אמת

התוכנית:

א. עדכון הפעילים הבוגרים וגיוס מתנדבים נוספים.
ב. גיוס תלמידי בית ירח
ג. הכשרת המתנדבים
ד. הפעלת סיורים קבועים בסופי שבוע וחגים בשילוב תלמידים ובוגרים.
ה. קיום מפגשי העשרה לפעילים, לגיוס והעלאת מודעות
ו. קיום ערבי קהילה לתושבי הסביבה להעלאת המודעות לשמירה על הירדן

לוחות זמנים

פברואר- מרץ : גיוס הפעילים והכשרתם.

מרץ- נובמבר : פעילות צוותים בשטח

מאי – התקיים מבצע ניקיון בשיתוף סטודנטים ממכללת כנרת

יולי - אירוע קהילתי בשיתוף קומונת אינספריישן וקהילת מורד הירדן:

התקיים ב15.7.17 . נערכו סיורים לנקיון גדות הירדן. הסברה ופעילות יצירה למשפחות.

<u>תמונות מהאירוע:</u>

גליל תחתון

שומרי הנחל בבי״ס אל ביאדר, עין אל אסד

גוף מבצע: החברה להגנת הטבע

רכז/ת: חולוד עזאם

כללי: הפרויקט התקיים זו שנה שנייה בנחל ספוה, ומעיין ספוה על הגבול עם שמורת הר מירון, בנחל הארי״י, מעיין זורם רוב ימי השנה, מימיו משמשים להשקייה, אולם מבחינה סביבתית הנחל והמעיין מוזנחים והמודעות כלפיהם נמוכה, זו השנה השנייה של עבודה יחד עם רשות ניקוז ונחלים כינרת – מינהלת הכינרת והמשרד להגנת הסביבה.

מטרות התכנית:

1. ידע והבנה - התלמידים יתארו את ייחודו וחשיבותו האקולוגית של הנחל/בית הגידול הלח ואת מורכבות הדילמות הקשורות בו.

2. עמדות - התלמידים יביעו הערכתם לייחודיות ולחשיבות הנחלים ובתי הגידול הלחים (וסביבתם) בישראל.

3. עשייה - התלמידים יכירו את בית הגידול הלח, יבקרו בו ויפעלו למען שמירתו.

יעדים לשנת תשע״ז:

1. נחל נקי, ומאפשר מעבר לקהל הרחב.

2.העלאת מודעות התושבים לנושא.

קהל היעד: כיתה ה׳, בית ספר אלביאדר עין אל אסד.

שם ביה״ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
אלביאדר עין אל אסד	ה	1	19	עין ספוה	

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בבי״ס:

שם בי״ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
אל-ביאדר עין אלאסד	1	29\1\17	בית ספר	חשיפה לנושא הנחלים ובתי הגיול הלחים ולתוכנית ״שומרי הנחל״,נעים להכיר-נחל סאפוה
אלביאדר עין אל-אסד	2	5\3\17	סיור בנחל	הנחל שלנו-הכרות אפיון הנחל\ בית הגידול הלח

אלביאדר עין אל-אסד	3	21\3\17	בית ספר	המושג "נחלת הכלל" , אפיון נחל בריא ונחל חולה, אפיון היחס שיש לנו לנחלת הכלל- שמירת טבע
אלביאדר עין אל-אסד	4	26\3\17	סיור משווה נחל עמוד	נחל במערכת האקולוגית\האדם והנחל-חשיבות הקשרים במערכת האקולוגית, בדגש על הקשר בין האדם והנחל.
אלביאדר עין אל-אסד	5	18.5.17	הכנות ליום שיא	הכנות ליום שיא
אלביאדר עין אל-אסד	6	21.5.17	יום שיא	תלמידי כיתה ה' בליווי מדריכות המל"ש הכינו פעילות בנחל לכל כיתות בית הספר מא'-ח'. תלמידי ביה"ס נחשפו לנחל וחשיבותו, החי והצומח ותפקידו במורשת הכפר.

<u>עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:</u>

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
אלביאדר	עין ספוה	נקיון, והעלאת מודעות אצל תלמידי בית הספר, הצבת שלט תצפית בתחילת המסלול.	נקיון וטיפוח, היכרות מעמיקה, העלאת מודעות תלמידי בית הספר והוריהם.

<u>הערות כלליות לגבי שומרי הנחל בתשע"ז, נקודות לשימור או לשינוי, הצעות לקראת שנה</u>

<u>הבאה</u>:

שיפור- להעלות את הפרויקט מדרגה על ידי שילוב בעלי הצימרים בכפר

עבודה מול ועד יישובי בנושא התצפית.

שימור- כיתה ה- כיתה אחת בלבד.

עבודה על אותו האתר.

<u>תמונות:</u>

<u>שומרי הנחל בביה"ס היסודי בואדי חמאם</u>

<u>גוף מבצע: רשות הטבע והגנים – מרכז חינוך והסברה גליל תחתון ועמקים</u>

<u>רכז: האני שנאוי</u>

<u>כללי:</u>

התכנית נערכה תוך שיתוף פעולה בין המשרד להגנת הסביבה, רשות הכינרת ורשות הטבע והגנים בבית הספר "וואדי חמאם".

התכנית מזמנת מפגש אדם-סביבה העוסק בשני רבדים:

1. הרובד הפיזי – שיקום נחל, עולם החי, הצומח והדומם.

2. הרובד האנושי – היסטוריה, ארכיאולוגיה ומורשת.

<u>מטרות התכנית:</u>

התכנית מחנכת לשמירה על הסביבה: הטבע, הנוף והמורשת.

התכנית חושפת את הקהילה הקרובה לנחל ולתהליך השיקום.

הפעילות החינוכית שהתקיימה היא בדגש על הנחל ואגן ההיקוות שלו כמכלול - מרכיבי ותנאי הסביבה, ממשק האדם והנחל, מפגעים סביבתיים ואסטרטגיות לטיפול בהם. זיהום מי הנחל במעלה האפיק אינו משפיע רק מקומית, אלא עלול לזהם את מי המעיינות הנובעים במורד הנחל ולחלחל לבסוף למי השתייה.

<u>יעדים לשנת תשע"ז:</u>

המשך עבודה על שיתוף פעולה עם הקהילה המקומית בתכנית החינוכית וחשיפתם על חשיבות מעין עין הארבל.

<u>קהל היעד:</u>

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
יסודי ואדי חמאם	ה'	1	30	עין הארבל	האני שנאוי

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בבי"ס:

מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
1	14.11.2016	בית ספר	פגישת הכנה בבית הספר עם מנהל בית הספר וצוות המורים המעורבים בתכנית.
2	22.11.2016	בית ספר	פעילות פתיחה הכרות עם התלמידים הכרות עם רשות הטבע והגנים ורשות ניקוז ונחלים כינרת.
3	15.12.2016	בית ספר	יום הסברה בנושא שמירת טבע ואיכות סביבה בבית הספר במסגרת היום התלמידים הכירו את נושא שמירת הטבע וחשיבות השמירה על הטבע בארץ ישראל במסגרת הפעילות התלמידים הכירו את סוגי הנזקים שגורם האדם לסביבה ואיך אפשר להתמודד מול הבעיות השונות.
4	12.1.2017	שטח- סיור לעין הארבל.	הכרות כללית עם עין האבל מבחינה היסטורית וחשיבותו לתושבי ואדי חמאם, בניית קשר בין התלמידים ולמעיין, הכנת תעודת זהות לנחל. בוצע ניקיון מרחבת החנייה למעיין.
5	24.1.2017	שטח -סיור למצוק ארבל	הכרות כללית עם גן לאומי ארבל מבחינה היסטורית, צמחים, בעלי חיים ומבנה גיאוגרפי. הסיור כלל הליכה מגן הלאומי ארבל דרך עין הארבל וחזרה לבית הספר.
6	15.2.2017	בית ספר	הנחל כמערכת אקולוגית , הכרות עם מושגי יסוד, בחירות שאלות מעשיות לחקר קבוצתי סביב הנחל כמו השפעת האדם על הנחל, צומח חי ועוד.
7	22.3.2017	שטח – פעילות חקר עין ארבל	התלמידים יצאו לסיור שטח בעין ארבל, כחלק מהפעילות חקר בנחל התלמידים חולקו לקבוצות וחקרו את מגוון הצמחים ובעלי החיים בנחל ובגדותיו. התלמידים השתמשו במגדירי צמחים ובעלי חיים, כמו גם בדפי שאלות חקר. לסיור הצטרפו מנהלי בתי ספר מהמגזר הבדואי שבאו ללמוד על התוכנית וכחלק מהלמידה פגשו את התלמידים ושמעו מהם על התוכנית שומרי הנחל.
8	30.3.2017	שטח –סיור עין תינה, החולה	התלמידים נסעו לסיור משווה כדי להכיר בתי גידול נוספים בצפון. כחלק מהסיור בשמורת החולה התלמידים למדו על חשיבות האקולוגית של החולה. התלמידים הכירו את מגוון החי הצומח בשמורה, ואת בית הגידול הייחודי של הביצה. לאחר הביקור בשמורת החולה המשיך הטיול לשמורת עין תינה, שם הכירו התלמידים מעין ונחל באזור בזלתי.
9	17.5.2017	שטח – יום שיא	פעילות יום שיא בארבל- פתיחה משחק חידות שהוביל את התלמידים לעין ארבל.

			מפגש עם פקח הארבל מוסא, שיחה על שמירת טבע. מפגש עם נטלי מרשות הכינרת, מנהל הארבל אסף דורי ורחל אשכול. 1) פעילות עקבות בעלי חיים. 2) פעילות כתב ערבי קדום וכתיבה על חרסים.

<u>עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:</u>

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
ואדי חמאם	עין הארבל	ניקיון והסברה	ניקיון והסברה

<u>תמונות:</u>

שומרי הנחל בבי"ס עלי גבעה, גבעת אבני

גוף מבצע: רשות הכינרת

רכז/ת: נטלי זאבי

מידע כללי: תכנית שומרי הנחל בבי"ס עלי גבעה בגבעת אבני מתקיימת זו השנה השלישית בהובלת רשות הכינרת והמשרד להגנ"ס בשיתוף המועצה האזורית הגליל התחתון. תלמידי כיתות ה' מאמצים את נחל רקת והמעיינות במורדותיו לחופי הכינרת.

מטרות התכנית: הכרות עם הנחל, גורמי ההשפעה עליו, תוכניות עתידיות ומצב קיים. עשייה לשימור המעיינות הסמוכים לשפך הנחל ומיפוי מפגעים לאורך הנחל.

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
עלי גבעה	ה	2	60	נחל רקת, עינות רקת	איילת השחר, אביגיל ברכה

תכנית המפגשים:

מספר מפגש	תאריך	שעות	מקום	נושאי המפגש
1	20.11.16	8:30-9:40, 11:50-13:25	כיתה	• הכרות עם שומרי הנחל (משחק הרוח נושבת לנחל) • מצגת שומרי הנחל • מצב הנחלים אז והיום
2	4.12.17	8:30-9:40, 11:50-13:25	כיתה	• "הנחל שלנו" – אפיון נחל רקת במפות. • הכנה לסיור
3	18.12.17	8:30-13:30	סיור	• הכרות עם נחל רקת • פיתוח סקרנות וערנות למתרחש בנחל
4	8.1.17	8:30-9:40, 11:50-13:25	כיתה	• פעילות "הנחל הנדיב" • הנחל כנחלת הכלל
5	22.1.15	8:30-9:40, 11:50-13:25		• הנחל כבית גידול • מערכת אקולוגית • הכנה לסיור החקר
6	5.2.17	8:30-13:30	סיור	• סקר טבע ונוף בנחל

				• דיגום מים במעיינות רקת
7	19.2.17	8:30-9:40, 11:50-13:25	כיתה	• עיבוד הממצאים של סקר הנוף ודיגום המים בכיתה • מה אנחנו יכולים לעשות למען הנחל? • הכנה לסיור העשייה ולפעילות הסברתית בקהילה
8	5.3.17	8:30-13:30	סיור עשייה	• פעילות פיסית למען הנחל ו/או עינות רקת (גיזום/ סידור שביל וכדומה)
10	19.3.17	8:30-9:40, 11:50-13:25	כיתה	• תכנון והכנה לפעילות סיום
11	23.4.17	10:00-11:45	כיתה	• פעילות מסכמת

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
עלי גבעה	עינות רקת, נחל רקת	פתיחת שביל הליכה בסמוך לעינות קוצר	סידור שביל סמוך לעינות רקת, ניקיון הנחל

תמונות:

שומרי הנחל בבית ספר ממלכתי ה', מג'אר

גוף מבצע: רשות הכינרת

רכז/ת: נטלי זאבי

מידע כללי: בי"ס ממלכתי ה' במג'אר ממוקם מעל נחל אל רודראן שהוא חלק מאגן הניקוז של נחל צלמון. מביה"ס הוכשר בעבר שביל טיול מעגלי היורד אל אפיק הנחל דרך צמחיית החורש הים תיכוני האופיינית לאזור. לאחר שנתיים של פעילות חלקית בבית הספר בשל אילוצים שונים הוחלט השנה להתרכז בעשייה בנחל ולפרוץ מחדש את השביל שהוזנח וכוסה בצמחייה ואשפה.

מטרות התכנית: העלאת מודעות חשיבות שמירה על נחל אל רודראן כטבע עירוני בתוך הישוב מג'אר. הנחל מהווה חצר אחורית לביה"ס ומקנה לו איזור למידה חוץ כיתתי אופטימלי.
התלמידים יאמצו את הנחל ויטפחו אותו לאורך השנים ויעוררו את תשומת לב הרשות המקומית והציבור המקומי לשמירה עליו.

יעדים לשנת תשע"ז:

פתיחת שביל ההליכה ופינוי פסולת גסה שהצטברה במקום.

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
ממלכתי ה	ה-ו	4	100	נחל אל רודראן	ליילא, נור

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
1	5.5.17	ביה"ס	מפגש פתיחה והכרות עם המדריך ותכנית הפעילות
2	13.5.17	אל רודראן	סיור הכרות עם שביל הנחל מתחת לביה"ס
3	29.5.17	אל רודראן	סיור עשייה בנחל – גיזום ופינוי צמחייה, סידור מדרגות ופינוי פסולת גדולה
4	31.5.17	אל רודראן	סיור עשייה בנחל – גיזום ופינוי צמחייה, סידור מדרגות ופינוי פסולת גדולה
5	7.6	עין תינה	טיול ל"נחל משווה" – עין תינה
6	21.6	אל רודראן	סיור עשייה בנחל – גיזום ופינוי צמחייה, סידור מדרגות ופינוי פסולת גדולה. **מפגש סיום**

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
ממלכתי ה	נחל אל רודראן	פיתוח השביל, הדרכת הורים וקהילה	פינוי אשפה גושנית מהנחל ומהמסלול, גיזום צמחייה סבוכה, שיפוץ פינות הישיבה ומדרגות שנפגעו

תמונות:

שומרי הנחל בקייטנת בי"ס נפתלי, יבניאל

גוף מבצע: רשות הכינרת

רכז/ת: נטלי זאבי

מידע כללי: בבי"ס נפתלי ביבניאל פועלות כיתות מהזרם הממלכתי וכיתות מזרם וולדורף. במהלך חודש יולי מתקיימת בבית הספר קייטנת משרד חינוך בכל אחד מהזרמים בנפרד. זרם הוולדורף החליט לאמץ מעיין סמוך לישוב ולבקר בו פעמיים בשבוע. במהלך תקופת הקייטנה הכירו תלמידים בוגרי כיתות א'-ג' את המעין וסביבתו, את בית הגידול הרגיש, את המפגעים בסביבתו ואת הצורך לשקם את בריכות המעין לרווחת תושבי הישוב ובעלי החיים המגיעים לשתות מהן. התלמידים פינו בוץ מהבריכה בעמל רב ולסיום נערך גיוס הורים וקהילה מיבניאל לאחה"צ משפחות במעין בו סיימו את המלאכה יחדיו.

מטרות התכנית: חשיפת המעין בסמיכות לישוב לתושבים ולתלמידים ורתימה לאימוץ המקום וטיפוחו.

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
נפתלי	א-ג	3	53	עין תרפ"ו	רז, חלי, רחל, ישיב, ניתאי

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
1	5.7.17	עין תרפו	כיתות ב-ג במפגש הכרות עם המעין ובית הגידול הלח. התבוננות במפגעים ושימושי המעין. איסוף אשפה, פעילות קליעה וליקוט כרפס.
2	6.7.16	עין תרפו	כיתות א במפגש הכרות עם המעין ועם בעלי החיים והצמחייה בסביבתו. פעילות ליקוט וקליעה.
3	12.7.17	עין תרפו	כיתות ב-ג בעשייה במעין – פינוי בוץ שמילא לחלוטין בריכת שכשוך סמוכה לנביעה. במקביל פעילות יצירת חרוזים בבוץ ובישולי שדה.
4	13.7.17	עין תרפו	כיתות א בפעילות עשייה במעין – המשך פינוי בוץ, פעילות יצירה בבוץ ובישולי שדה.
5	18.7.17	עין תרפו	ערב הורים וקהילה במעין – סיום פינוי בוץ מהבריכה, נקיון אשפה, פינות יצירה לאחים הקטנים ופיקניק משפחות במעין.
6	19.7.17	עין תרפו	פעילות מסכמת במעין לתלמידי כיתות ב-ג

<u>תמונות:</u>

פעילות הורים וילדים וקהילת יבנאל במעין

שומרי הנחל קהילת שרונה

כללי: בריכת המעיין נסתמה מסחף קרקע בשנתיים האחרונות וזרימת המעיין נפגעה כמו גם מבנה המעיין ששיני הזמן פגעו בו באופן ניכר, דורש שיפוץ ותחזוקה מתמשכים. עבודות שנעשו באופן חד פעמי ע"י קק"ל לא החזיקו מעמד וישנה פגיעה גדולה בשביל היורד למעיין ובבריכת המעיין עצמה.

מטרת התכנית לחדש את הקשר ההיסטורי והרגשי של תושבי שרונה למעיין הסמוך לישוב שגם היווה מקור מים חשוב לתושביו בשנים הראשונות להקמת הישוב.

ראש מועצה גליל תחתון נתן את ברכתו לתכנית. המעיין מהווה פנינה מקומית, שביל הגליל מתוכנן לעבור בסמוך אליו ולקהילת הישוב יש קשר הדוק למעיין.

קהל יעד:

משפחות בישוב שרונה

מבנה התכנית:

מס' מפגש	תאריך	מיקום	פעילות
1	26.2.17 20:00	בית העם בישוב שרונה	**כנס פתיחה וחשיפה לפרויקט** מפגש רתימה וגיוס הקהילה לפרויקט: ✓ דברי ברכה ✓ מצגת וסרטונים עם תמונות היסטוריות של המעין ✓ סיפורים וזיכרונות של ותיקי הישוב ✓ הרצאה על חשיבות שימור בתי גידול לחים – ד"ר אורית סקוטלסקי, החלה"ט. ✓ עריכת רשימת קשר ושיבוץ לימי העבודה בשטח
2	17.3.17 שישי בבוקר	עין שרונה	**עבודות הכנה במעיין** ✓ פינוי בוץ מהבריכה ✓ פינוי בוץ מהמדרון ממנו גולש הבוץ ✓ סידור אבני מפולת ממבנה המעיין. ✓ גיזום קנה ופטל
3	7.4.17 שישי בבוקר	עין שרונה	**המשך** גיזום, הסדרת ניקוז לבריכה וחיפוש אחר בריכות נוספות בסבך (ללא הצלחה)
4	במהלך מאי	עין שרונה	**שיפוץ הבריכה ומעבר המים מבית המעיין:** • עבודה מקצועית של קבלת רשות ניקוז כינרת להשלמת שיפוץ הבריכה: החלפת הצינור השבור מבית המעין לבריכה, חסימות לטרקטורונים, דיפון הבריכה.

<u>תמונות:</u>

גולן

שומרי הנחל בכפרים הדרוזים בצפון הגולן

גוף מבצע: רשות הטבע והגנים, מחו"ה גולן

רכז/ת: לילא אבראהים

מטרות התכנית: אימוץ אתר מים ע"י תלמידי כיתות ה' עד ח' מבתי ספר שונים בכפרים הדרוזים בצפון הגולן, מטרתו העלאת המודעות לערכי טבע הנמצאים סביב בית הגידול הלח– צמחית גדות, בע"ח בתוך ומחוץ למים, הצורך בשמירה על המערכת האקולוגית העדינה וחשיבות מקווי המים הטבעיים בגולן. כמו כן לנסות לחבר את הקהילה המקומית לסביבה הקרובה ע"י פעילות התלמידים במקום, תוך פיתוח אחריות סביבתית למקום

קהל היעד:

שם בי"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
יסודי א' מג'דל שמס	ו'	4	120	נחל סער	לילא, רנא, סאריה, יאסין
יסודי אלמנאהל מג'דלשמס	ו'	3	90	נחל סער+ עין אלקסב	לילא, רנא, סאריה
יסודי א' בוקעתה	ו'	3	90	ברכת זאמל	לילא, רנא, סאריה
יסודי אלאנואר מסעדה	ה'	3	90	ברכת רם	לילא, רנא, סאריה
חטיבת ביניים מסעה	ח'	3	90	מעיין הכפר	לילא, נור
יסודי אלאשראק עין קניה	ו'	2	50	נחל סער	לילא, רנא

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
יסודי א' מג'דל שמס	1	16.10.16	כיתה	הכרות והעברת מצגת בנושא מקורות מים בטבע
	2	27.11.16	סיור בנחל	מסלול נחל סער ליד כפר עין קניה עד מפל סער
	3	5.3.17	סיור בנחל	הכרות הנחל מקרוב באזור המעיין ליד הגבול עד עמק יעפורי
	4	26.3.17	סיור בנחל	סיור במקטע הטיילת בעמק יעפורי בנושא מפגעים
	5	7.5.17	סיום	הפעלות בפארק ליד הבית ספר חלוקה ל4 תחנות מסכמות לתכנית של שומרי נחל
יסודי אלמנאהל	1	27.10.16	כיתה	הכרות והעברת מצגת בנושא מקורות המים בטבע

מגדל שמס				
	2	21.11.16	סיור בנחל	הכרות בנחל סער אפיק טבעי ליד כפר עין קניה
	3	11.5.17	השתלמות	חשיפת תכנית עין אלקסב והעברת השתלמות למחנכים ולמדריכים במשותף

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
יסודי א' בוקעתה	1	2.11.16	כיתה	הכרות העברת מצגת וסרטונים על חשיבות המים בטבע
	2	14.5.17	ברכת זאמל	הכרות מקרוב לאזור פעילות בנושא זיהום וניצול האדם למשאבי הטבע
	3	21.5.17	שמורה משווה	סיור בעין אלתינה ללמוד איך שומרים על מעיין בשטח פתוח ולהפוך אותו למיזם בית ספרי
	4	28.5.17	ברכת זאמל	חשיפה לצמחי מים ובעלי חיים בבית הגידול הלח בדיקת רמת חומציות המים ואיך משפיע על החי והצומח.
	5	18.6.17	ברכת זאמל	פתיחת שביל לבונקר שליד הבריכה ובניית מדרגות.

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
יסודי אלאנואר מסעדה	1	3.11.16	כיתה	הכרות העברת מצגת וסרטונים על חשיבות המים בטבע
	2	9.11.16	ברכת רם	הכרות מקרוב לאזור פעילות בנושא זיהום וניצול האדם למשאבי הטבע
	3	27.3.17	ברכת רם	חשיפה לצמחי מים ובעלי חיים בבית הגידול הלח
	4	4.5.17	נחל סער	שמורה משווה והכרות לעוד מקור מים בקרבת הכפר
	5	31.5.17	כיתה	הכנה לסיום והתנסות בהדרכת הורים
	6	8.6.17	סיום	תחנות הדרכה שהילדים הכינו לכיתות ג' והפעלות בחצר בית הספר
חטיבת ביניים מסעדה	1	5.2.17	כיתה	חשיפה למעיין הכפר דרך מצגת ותמונות מהאזור למקורות מים נוספים
	2	27.2.17	מעין הכפר	הכרות עם המעיין מקרוב ותחילת עבודה בחשיפה
	3	28.3.17	מעין הכפר	סיור הכרות למעין הכפר ועבודה בחשיפת המעיין
	4	16.5.17	עשיה במעיין	חשיפת המעיין ניקיון וסידור תעלה מסביב למעין
	5	22.5.17	בית הקשיש	איסוף סיפורים על המעיין וזיכרונות מהילדות על שימושי מים
	6	23.5.17	בית הקשיש מג'דל	פגישה עם שבלי אלקאדי אחד מהבנאים שהשתתף בבניית המעיין במסעדה

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
יסודי אלאשראק עין קניה	1	5.2.17	כיתה	הכרות, העברת מצגת וסרטונים על חשיבות המים בטבע
	2	20.2.17	נחל סער	הכרות מקרוב עם אזור הנחל בנושא ניצול האדם למשאבי הטבע. באזור המעיין ליד הגבול עד עמק יעפורי
	3	20.4.17 (במקום 7/3 גשם)	חניון נחל סער	עבודה על סידור החניה ניקיון גיזום ופתיחת שביל טיולים
	4	8.5.17	חניון נחל סער	עבודת בפסיפסים על הסלעים המפוזרים בחניה
	5	4.6.17	סיום	העברת מצגת בכיתה כסיכום לעבודת הילדים בנחל וחזרה כללית על כל מה שנלמד

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
יסודי א' מג'דל שמס	נחל סער	שילוט להסברה, ברקודים, פחי אשפה, פינות ישיבה	לא היה
יסודי אלמנאהל מג'דל שמס	עין אלקסב	לא היה	איסוף מידע וחקר המקום
יסודי א' בוקעתה	ברכת זאמל	לא היה	ניקיון, פתיחת שביל, בניית מדרגות ואימוץ ושיקום בונקר ככיתת חוץ.
יסודי אלאנואר מסעדה	ברכת רם	שלט הסברה	לא היה
חטיבת ביניים מסעדה	מעיין הכפר	לא היה	ניקיון, חשיפה, איסוף מידע וחקר המקום
יסודי אלאשראק עין קניה	חניון נחל סער	פינת ישיבה מאבן, עבודה בפסיפסים.	סידור החניה, גיזום, עבודה בפסיפסים

תמונות:

יום סיום יסודי אלאנואר מסעדה

יסודי עין קיניה

יסודי בוקעתא

שומרי הנחל בישובי מועצה אזורית גולן

גוף מבצע: מרכז חינוך והסברה גולן רשות הטבע והגנים

רכז/ת: ניבה בן שושן/איילת ויינר

קהל היעד: תלמידי שכבות ה-ו בבתי הספר הנמצאים בגולן או למרגלותיו, הסמוכים למקור מים הראוי לחקור, לשמר, וללמד עליו.

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ
אביטל	ה'	2	60	בריכת בנטל
ואהבת	ה'	1	24	יובל נחל עיט
גולן	ה'	3	78	בריכת חיספין
ת"ת- חיספין	ה'	1	15	בריכת חיספין
מצפה גולן	ה'	2	60	עין תאופיק
רמת כורזים	ו'	2	54	עין תינה

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
אביטל	1	16/11/16	ביה"ס	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ הבריכה המיועדת.
	2	6/3/17	בריכת בנטל	סיור הכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים בבריכה והבנת חשיבות מקור המים הייחודי.- הייתה התמודדות עם רוחות קרות מאד. אך נהנו מסקר המינים ועוד
	3	14/3/17	בי"הס	הכנה לעשייה- דיון בדילמות שמירת טבע בגולן בדגש על עשייה בבריכת בנטל. - התלמידים הראו התעניינות ונכונות לצאת לעשייה
	4	15/3/17	ביה"ס	הכנה למיזם. התלמידים התחלקו לקבוצות קטנות לפי ארבעה נושאים- גששות ובעלי חיים, חשיבות המים, צמחיית מים, ודו חיים. לכל אורך ההכנה הם ערכו דיונים על המסרים אותם הם רוצים להעביר בפעילות
	5	25/5/17	בריכת בנטל	עשייה- התלמידים עבדו בצורה יפה והכינו שביל המחבר בין סוכת המסתור לפינת החמד ותלו שלטי הסבר.
	6	15/6/17		שמורה משווה עין תינה
	7	27/6/17	בריכת בנטל	מיזם סיום- פעילויות חווייתיות ומגוונות לכיתות הצעירות: הצגה, משחקי זיכרון, חידות ופאזלים. התחנות עסקו בנושאי שמירת הנחל. האירוע היה מקסים עבור שני הצדדים שקינחו בשיחת סיכום ומצגת על דו חיים.

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
ואהבת	1	29/5/17	ביה"ס יובל נחל עיט	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ המעיין המיועד. התלמידות היו מקסימות והראו התעניינות רבה. סיור היכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים בבריכה והבנת חשיבות מקור המים הייחודי ומדוע הוא שמורה.
	2	5/6/17	ב"ס	דנו יחד בסוגיות איומים על בתי גידול לחים, הבנות השתתפו בצורה ערה. לאחר מכן חשבנו יחד עם

				הבנות על רעיונות לעשייה במקום כדי שיגיע מהן.
	3	7/6/17	יובל נחל עיט	עשייה- הבנות עבדו במרץ שעות רבות בשמש והעמידו שער מקסים עם שילוט יפיפה ליובל נחל עיט ושביל גישה מהכביש הראשי.
	4	13/6/17	ביה"ס	הכנה למיזם. הבנות העלו מגוון רעיונות יצירתיים, החלטנו על הטובים ביותר, התחלקו לקבוצות עבודה והתחלנו בהכנות.
	5	20/6/17	יובל נחל עיט	מיזם לכיתות א-ב בבית הספר בנושא המים ובעלי החיים שמסביבם..

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
גולן בנים	1	10/11/16	ביה"ס	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ הבריכה. התלמידים והמורים נלהבים להמשיך את התכנית.
	2	4/12/16	בריכת חיספין	סיור הכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים בבריכה והבנת חשיבות מקור המים הייחודי. - התלהבות גדולה מהמקום והפרויקט.
	3	6/2/17	בריכת חספין	סיור חקר בבריכת בנטל עם עזרי חקר.
	4	12/2/17	בי"הס	הכנה לעשייה- דיון בדילמות שמירת טבע בגולן בדגש על עשייה בבריכה.
	5	19/3/17	בריכת חיספין	עשייה- בניה בבוץ של ספסלי ישיבה אל מול הבריכה מחומרים מקומיים.
	6	23/3/17	ביה"ס	הכנה למיזם. חלוקה לקבוצות ובחירת פעילויות להפעלת הכיתות הקטנות בבריכה. -עבדו ברצינות והכינו פעילויות מעניינות.
	7	28/4/17	בריכת חיספין	מיזם סיום- התלמידים הכינו פעילויות מעניינות ואף השלימו את ספסל הבוץ. כולם נהנו מאד צעירים ובוגרים.
שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
גולן בנות	1	7/11/16	ביה"ס	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ הבריכה. התלמידים והמורים נלהבים להמשיך את התכנית.
	2	5/12/16	בריכת חיספין	סיור הכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים בבריכה והבנת חשיבות מקור המים הייחודי. - התלהבות גדולה מהמקום והפרויקט.
	3	17/1/17	עין תינה	סיור שמורה משווה. חקר וסיור מפגעים
	4	2/2/17	בי"הס	הכנה לעשייה- דיון בדילמות שמירת טבע בגולן בדגש על עשייה בבריכה.
	5	21/2/17	בריכת חיספין	עשייה- בניה בבוץ של ספסלי ישיבה אל מול הבריכה מחומרים מקומיים. פתיחת שביל הטיול.
	6	20/3/17	ביה"ס	הכנה למיזם. חלוקה לקבוצות ובחירת פעילויות להפעלת הכיתות הקטנות בבריכה. -עבדו ברצינות והכינו פעילויות מעניינות.
	7	5/5/17	בריכת חיספין	מיזם סיום- הכנת פעילויות לשכבות הצעירות סביב הבריכה.

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
ת"ת חיספין	1	18/11/16	ביה"ס	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ המעיין המיועד.
	2	30/1/17	בריכת חיספין	סיור הכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים בבריכה והבנת חשיבות מקור המים הייחודי.
	3	6/2/17	בריכת חיספין	חקר בבריכת חספין.
	4	13/2/17	בי"ס	הכנה לעשייה- דיון בדילמות שמירת טבע בגולן בדגש על עשייה בבריכת חספין
	5	19/5/17	בריכת חיספין	עשייה- פתיחת שביל היורד משער הכניסה ומקיף את הבריכה + נקיון פסולת .
	6	9/6/17 16/6/17	ביה"ס	הכנה למיזם. חלוקה לקבוצות ובחירת פעילויות להפעלת הכיתות הקטנות בבריכה. -התלמידים לקחו ברצינות את הכנת יום הפעילות לכיתות קטנות.
	7	30/6/17	בריכת חיספין	מיזם סיום- העברת פעילות על מים ובעלי חיים לכיתות הנמוכות

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
מצפה גולן	1	8/12/17	ביה"ס	הכנה 1- לימוד המושג מגוון מינים וחשיבות מקווה המים + הכנה לאימוץ המעיין המיועד.
	2	12/12/17	עין תאופיק	סיור הכרות עם מקווה המים. חקירה עצמאית וקבוצתית של מגוון המינים במעיין והבנת חשיבות מקור המים הייחודי.
	3	9/1/17	בי"הס	הכנה לעשייה- דיון בדילמות שמירת טבע בגולן בדגש על עשייה בעין תאופיק. -התלמידים הראו התעניינות ונכונות לצאת לעשיה.
	4	16/1/17	עין תאופיק	עשייה- התלמידים עבדו יפה מאד ובשיתוף פעולה מוצלח עם יערני קק"ל. פיננו גזם וצמחייה שהצטברו בתעלת המעיין. עקרנו מינים פולשים ופילסנו את התעלה כדי שיזרמו המים.
	5	9/3/17	ביה"ס	הכנה למיזם. חלוקה לקבוצות ובחירת פעילויות להפעלת הכיתות הקטנות סביב המעיין.
	6	25/5/17	ביה"ס	מיזם סיום- הדרכת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות. כיף ומהנה עם פעילויות מגוונות בנושאי המעיין וסביבתו.

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
רמת כורזים	1	6/11/17	עין תינה	הכרות עם שמורת עין תינה על ייחודה ושלל מגוון המינים שבה.
	2	5/1/17	עין תינה	מפגעים בשטח : הפעלה בנושא מפגעים בשמורות טבע. התלמידים זיהו אילו מפגעים קיימים כיום ושיערו אילו מפגעים התקיימו בעבר. - היה יום מעולה ומגוון עם סיור למפל, מפגש עם פקח, נקיון ולימוד.
	3	22/1/17	עין תינה	עשייה- פתיחת שביל השיזף עם הפקח.
	4	26/2/17	בניאס	סיור לשמורה משווה : במה שונה ובמה דומה התנהלות שמורה פתוחה לקהל או בתשלום? דיון ביתרונות וחסרונות. סיור הכרות עם שמורת הבניאס כולל מפגש עם הפקח המקומי. היה יום מעולה.

	5	26/3/17	ביה"ס	הכנה להדרכת הורים-היה נהדר, הילדים שיתפו פעולה בצורה נפלאה והיו יצירתיים.
	6	4/5/17	עין תינה	ניקיון וגיזום לקראת יום ההורים.
	7	5/5/17	עין תינה	הדרכת הורים.- היה נפלא!

<u>עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:</u>

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ה
אביטל	בריכת בנטל	1. נקיון שוטף 2. הכשרת אזור ישיבה מוצל – פינוי וגיזום צמחייה 3. הצבת שולחן פיקניק (תרומת קק"ל) בפינת הישיבה. 4. שלט "אורחים יקרים אנא קחו את הפסולת איתכם" ב-3 שפות. (תרומת מרום גולן). בניית טבון בוץ. 5. בנית סוכת מסתור תצפית על ציפורים הבאות לבריכה, ניקוש עשבים וסידור המקום.	**עשייה-** יצירת ספסל ישיבה במצפור הציפורים, ניקוי ותיקון מצפור הציפורים. הכנת שלט לוח מודעות לבריכה. **מיזם סיום**- הפעלת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות ויצירתיות בנושא שמירת הנחל ובעלי החיים והצמחייה שבו.
ואהבת	יובל נחל עיט	לוח מודעות "שומרי הנחל" בעינות פחם.	**עשיה**- בניית והצבת שער כניסה למתחם הסמוך לנחל שיהווה בעתיד "כיתה בטבע". בנוסף הוספת שילוט הכוונה מהכביש הראשי ושילוט בשער עצמו. **מיזם סיום**- הדרכת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות ויצירתיות בנושא שמירה על הנחל ומגוון החיות שבו + הבנה גיאוגרפית של יובל נחל עיט.
גולן	בריכת חיספין	1. נקיון שוטף 2. הכשרת אזור ישיבה מוצל – פינוי וגיזום צמחייה 3. סידור שביל כניסה מהישוב לאזור הבריכה. 4. הצבת לוח מודעות בכניסה. 5. הצבת ספסל באזור הישיבה המוצל. 6. פינוי פסולת גדולה.	**עשיה**- בניה בבוץ של ספסלי ישיבה אל מול הבריכה מחומרים מקומיים. **מיזם סיום**- הדרכת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות סביב הבריכה (בנות) הדרכת ההורים בבריכה, הדרכות ובישולי שדה (בנים)
תת חיספין	בריכת חיספין	כנ"ל	**עשיה**- בניה בבוץ של ספסלי ישיבה אל מול הבריכה מחומרים מקומיים. **מיזם סיום**- הדרכת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות סביב הבריכה.

מצפה גולן	עין תאופיק	פתיחת ערוץ הזרימה מן המעיין, פינוי וגיזום צמחייה.	**עשייה**- גיזום סביב המעיין בשיתוף עם קק"ל. פתיחת ערוץ הזרימה מן המעיין, פינוי וגיזום צמחייה. **מיזם סיום**- הדרכת הכיתות הקטנות בפעילויות מגוונות בבית הספר.
כורזים	עין תינה	העמדת פחים לאורך שביל הכניסה המהווים חידות על בעלי החיים בשמורה.	**עשייה**- פתיחת שביל טיולים חדש מהמפל לשביל התחתון. **מיזם סיום-** הדרכת הורים+ טקס חלוקת תעודות.

<u>תמונות:</u>

ביה"ס רמת כורזים

אביטל

גולן

מצפה גולן

שומרי הנחל בבי״ס שורשים

הדרכת התכנית: איתן גור מורה למדעים

תכנית הפעילות: יציאה מספר פעמים בשנה למקווי מים שונים בסביבת הישוב נטור עם כיתות ה׳. התלמידים למדו להכיר את נחל סמך לכל אורכו, את בריכת החורף בבג׳וריה, את מעין קשתות ומספר בריכות בסמוך לחורבת מג׳דוליה. הכרות עם מגוון בתי הגידול הלחים, השפעות האדם על בתי הגידול השונים, תכנון פעילות לשימור.

תמונות:

שומרי הנחל בקצרין

גוף מבצע: החברה להגנת הטבע- בית ספר שדה גולן וחרמונים

רכז/ת: חן אפק- רכזת הדרכה

מידע כללי: הפרויקט התחיל מאוד מאוחר השנה ולכן היו מעט מפגשים. עם זאת המפגשים היו איכותיים ותאמו לתוכנית הלימודים שלהם. הפרויקט הועבר בשיתוף עם המורה למדעים איתה היה שיתוף פעולה פורה אשר תרם מאוד לחיבור אל הפרויקט. בית הספר רצה להעביר זאת בכיתה נוספת אך דבר זה לא צלח עקב קושי במציאת תאריכים למפגשים.

ניתן היה לראות לאורך כל השנה שהילדים פיתחו מודעות והפרויקט השפיע עליהם מאוד.

מטרות התכנית: חיבור התלמידים לבתי גידול לחים בסביבת ביתם, פיתוח זיקה לשמירה על הטבע והסביבה.

קהל היעד:

שם ביה״ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
גמלא	ח	1	29	נחל קצרין	קרן דיאן
דרכי נעם	ה׳ בנים	1	18	עין השקף	נעם קזולה

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
גמלא	1	8.3.17	בכיתה	הכרות עם תכנית שומרי הנחל והכרות ראשונית עם סביבת הגידול הלחה
	2	16.3.17	בנחל	פעילות הנאה מהנחל משולבת בחקר הנחל על ידי קבוצות חקר. הבנת צורכי הנחל. וחשיבותו לחיינו.
	3	21.5.17	בכיתה	הבנת המערכת האקולוגית והיותנו חלק מהמערכת. התכלות חומרים בטבע.
	4	25.5.17	בנחל	סיור בנחל. תוך חקר לפי עונות השנה. ניקיון הנחל והעמקת הבנת חשיבותו.
	5	29.5.17	בכיתה	אחרי שלמדנו וחקרנו וטיילנו בנחל. נחליט יחד איך ומה נוכל לתרום לפיתוחו.
	6	5.06.17	בנחל	יום השיא! פילוס הנחל ושיפוץ לוח מודעות.
דרכי נעם	1	21/2/17	כיתה	פתיחה- היכרות עם הפרויקט ועם העשייה
	2	22/2/17	אתר	הכרות ומשחק באתר- במטרה ליצור זיכרון חיובי מהמקום ורצון לפעול למענו
	3	28/2/17	כיתה	נוגעים בחלק המדעי, כיצד נוצר המעיין? למה שם?
	4	30/3/17	כיתה	הכנה לסיור מדעי במעיין. היכרות עם הכלים שאיתם נעבוד ונחקור את המעיין.
	5	3/5/17	אתר	סיור מדעי: מדידת PH, טמפרטורה, היכרות עם החי במעיין.
	6	23/5/17	כיתה	עיבוד הסיור, בחירת הפרויקט והכנות
	7	20/6/17	אתר	יום שיא- בניית השולחן והספסלים, סיפוח ושיפוץ פינת מדורה שהייתה קיימת במקום.

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
גמלא	נחל קצרין	לוח מודעות	פילוס שביל הליכה בנחל ושיפוץ לוח מודעות בכניסה למסלול.
דרכי נעם	עין שקף	בניית ספסל מעץ	בניית ספסל ושולחנות מהאבנים במקום ושיפוץ פינת מדורה. הסברה לתושבי קצרין שכדאי להגיע למקום.

הערות כלליות לגבי שומרי הנחל בתשע"ז, נקודות לשימור או לשינוי, הצעות לקראת שנה הבאה:

דרכי נעם: נעם קזולה, מדריכת הפרוייקט: נהניתי מאוד להיות חלק מהפרויקט ולהדריך בו. אני חושבת שצריך לשים יותר דגש ממה שאליו מכוונת החוברת על החוויה שהחניכים עוברים במקום. ברגע שהילדים עוברים חוויה במקום, הוא נכנס לליבם וכך נוצרת מחויבות גדולה, רצון לעשייה וללמידה.

- היה קושי בתיאום מול בית הספר, מספר מפגשים בוטלו. בשנה הבאה הפרויקט יחל בתחילת השנה והתאריכים יהיו קבועים מראש וכמו כן תהליך נכון ליצירת מחויבות לפרויקט.
- הגדלת היקף הפעילות ואורך הפרויקט.

- יצירת יום שיא הכולל פעילות קהילתית החושפת את העשייה והמודעות למעגלים רחבים יותר בקצרין.

גמלא: עבדנו השנה עם כיתה ח'- מצד אחד זה תאם לחלוטין את תוכנית הלימוד שלהם והילדים התחברו לתכנית, אך מצד שני היה אתגר רב בהפיכת הפרויקט לאטרקטיבי עבור התלמידים. ממליצה לעשות זאת עם גילאים נמוכים יותר. (אך גם זה אפשרי.)

- הגדלת היקף פעילות ואורך הפרויקט.
- חשיפת הפרויקט לקהילה ושיתוף שלהם.

<u>תמונות:</u>

דרכי נעם

גמלא

שומרי נחל סמך, מכינות בגולן

גוף מבצע: החברה להגנת הטבע- בית ספר שדה גולן וחרמונים

רכז: מני צוברי- מנהל בי״סש גולן

מידע כללי: נחל סמך בקטע שבין הגשר הסורי למפגש עם נחל אל על. עד לחודש מרץ, היה מחוץ לתחום המטיילים מכיוון שהנחל היה סבוך מאוד ולא מסומן ושביל הגולן שעובר בנחל סמך בגשר הסורי עולה לכיוון אום אל קנטיר ומדלג על קטע המיוחד הזה. יוזמה של בי״ס שדה גולן אחרי חשיבה של מספר שנים הביאה לכדי ביצוע את פילוס הנחל והחיבור שלו עד למפגש עם נחל אל על.

מטרות התכנית: עבודה עם תלמידים וחניכי מכינות בפילוס ראשוני ובתכנית ארוכת טווח לפעילות חינוכית ושמירה על השביל בשנים הבאות.

יעדי הפרויקט:

- פתיחת ציר הליכה סמוך לערוץ נחל סמך בקטע שבין הגשר הסורי ומפגש הנחלים עם נחל אל על.
- סימון השביל בסימון שבילים
- חיבור השביל למסלול נוסף בנחל אל על שיסומן על ידי מדרשת הגולן
- טיפוח השביל כל שנה על ידי בני הנוער בגולן

קהל היעד:

שם בי״ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
מכינת מיצר + בי״ס שדה גולן וחרמונים		1	בכל מפגש בין 4-10 חניכים.	נחל סמך	מני צוברי

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי״ס:

שם בי״ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
מכינת מיצר	1	15.3.2017	נחל סמך	עבודת פילוס בנחל
ביס״ש גו״ח	2	17.3.2017	נחל סמך	עבודת פילוס בנחל
מכינת מיצר	3	29.3.2017	נחל לסמך	עבודת פילוס בנחל
מכינת מיצר	4	30.03.2017	נחל סמך	עבודת פילוס בנחל
מכינת מיצר	5	31.3.2017	נחל סמך	עבודת פילוס בנחל

גליל עליון

שומרי הנחל פרוד

גוף מבצע: ביה"ס נוף גליל- פרוד

רכז/ת: רותי כרמל, יפעת נימרי

מטרות התכנית:

-שיקום, טיפוח ותחזוק נחל צלמון עליון

-למידה על החי והצומח בנחל

-שימור וטיפוח העתיקות באתר

יעדים לשנת תשע"ז:

-שיתוף הקהילה האזורית בשמירה על הנחל

-המשך חשיפת הגיתות בנחל (בשיתוף רשות העתיקות)

-קיום ימי שיא ירוקים קהילתיים בנחל

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ
"נוף גליל"- פרוד	א-ו כיתה ד: כיתת "שומרי הנחל"	10	273	נחל צלמון עליון

תכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
"נוף גליל"	1	10.10.16	נחל צלמון עליון	הכרות עם בתי הגידול בנחל
"	2	7.11.16	"	השתנות בעקבות עונות השנה- צמחים, ציפורים
"	3	5.12.16	"	האדם בנחל- ארכיאולוגיה
"	4	23.1.17	"	הכנה ליום הירוק
"	5	27.2.17	"	הכנה ליום הירוק
"	6	24.3.17	"	יום ירוק קהילתי
"	7	17.5.17	ביה"ס	פעילות סיכום חוויתית

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ד
"נוף גליל"- פרוד	נחל צלמון עליון	ניקיון הנחל, חשיפת אמת מים קדומה וגיתות, הצבת מכולות לאשפה, שיקום הטרסות ושתילה	קיום ימי שיא ירוקים בנחל, הצבת שלטי הסברה והכוונה, המשך חשיפת הגיתות,שיקום הטרסות, חשיפת אמת המים

<u>שומרי הנחל ראש פינה – ביה"ס וילקומיץ'</u>

<u>גוף מבצע:</u> רשות הכינרת

<u>רכז/ת:</u> נטלי זאבי

<u>מידע כללי:</u> בי"ס וילקומיץ' מאמץ, מזה כמה שנים, את נחל ראש פינה הסמוך למושבה. התכנית פעלה בבית הספר בצורה שונה בכל שנה – בתחילה בהדרכת רט"ג ולאחר מכן בהדרכה עצמאית של הצוות החינוכי בבית הספר. השנה הוחלט שמדריך רשות הכינרת ידריך את התכנית בשכבת כיתה ד'. אל תכנית הפעילות של שומרי הנחל התלוותה תכנית הרחבה שכללה ניטור מעיינות הנחל עם מדריכי המרכז האקדמי לנוער בתל חי.

<u>מטרות התכנית:</u> אימוץ נחל ראש פינה, הכרות עם בית הגידול של הנחל והמעיינות, שמורת הטבע, השפעות האדם והמגורים בסמוך לנחל על הנחל, תמורות בשמירת הנחל. הנעה ללקיחת אחריות ועשייה בנחל, חשיפת המסרים למעגלי השפע הרחבים בקהילת המושבה.

<u>קהל היעד:</u>

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
וילקומיץ'	ד	1	28	נחל ראש פינה	עזרא ביאזי איריס אשד (מרכז אקדמי לנוער תל חי)

תכנית המפגשים:

מספר מפגש	תאריך	יום	שעות	מקום	נושא המפגש
1	19.12.16	ב	8:00-9:40	כיתה	• הכרות עם שומרי הנחל • מצב הנחלים אז והיום
2	2.1.17	ב	8:00-11:30	סיור	• הכרות עם נחל ראש פינה • פיתוח סקרנות וערנות למתרחש בנחל
3	23.1.17	ב	8:00-9:40	כיתה	• הנחל כבית גידול • מערכת אקולוגית
4	19.2.17	א	8:00-11:30	סיור	• סקר טבע ונוף בנחל • דיגום מים במעיינות
5	21.3.17	ג	12:00-13:30	כיתה	• עיבוד הממצאים של סקר הנוף ודיגום המים בכיתה • מה אנחנו יכולים לעשות למען הנחל? • הכנה לסיור העשייה ולפעילות הסברתית בקהילה
6	8.5.17	ב	8:00-11:30	סיור עשייה	• פעילות פיסית למען הנחל בתיאום פקח רשות הטבע והגנים (גיזום/ סידור שביל אדום לכיוון הרחבה ד בראש פינה)
7	15.5.17	ב	8:00-13:00	סיור משווה	• סיור בנחל בשמורה סגורה (חצבני) ועריכת השוואה בין שמורת טבע סגורה ופתוחה, נחל איתן ונחל שטפוני
8	29.5.17	ב	8:00-11:30	סיור	• סיור הכנה לגיבוש הדרכה לקהילת ההורים והישוב בנחל
9	9.6.17	ו	10:00-11:45	כיתה	• סיום ההכנות להדרכה בנחל
10	16.6.17	ו	8:00-12:00	סיור הורים	• הדרכת הורים, קהילה ומכובדים שהוזמנו ליום הסיום בנחל

תמונות:

שומרי הנחל בגליל העליון

גוף מבצע: מועצה אזורית גליל עליון

רכז/ת: מירה רנן קול

מידע כללי: התכנית פועלת במתכונות שונות בעשרה בתי ספר, כשבחלקם היא מודרכת על ידי מדריכי ם חיצוניים (רט"ג – מחו"ה גליל עליון) ובחלקה על ידי כוחות מקומיים – מורים למדעים/ איכות סביבה.

מטרות התכנית:

- הכרות עם המערכת האקולוגית של הנחל
- לימוד דרך חוויה ושהות בנחל המאומץ.
- עשייה לטובת הנחל באמצעים שונים: הסברה, עשייה אקטיבית לטובת הנחל, חקר וניטור.
- הגברת מעורבות ואחריות הקהילה המקומית על הנחלים ומקווי המים שבתחומם.
- יצירת שינוי בתפישה ובהתנהגות מבקרים בנחלים ובשטחים הפתוחים.

יעדים לשנת תשע"ז:

קיום פעילות שומרי הנחל בשלוש עשרה קבוצות בעשרה בתי ספר, כשכל קבוצה (לבד מאחת) תצא לפחות שמונה פעמים לפעילות בשטח ובנוסף תתקיימנה לפחות שלוש פעילויות בכיתה. כל אחת מהקבוצות תקיים לפחות פעילות אחת הסברתית ופעילות אחת עמלנית.

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
עלי גבעה	ד	2	60	נחל שניר, סמוך לגשר גן הצפון/לכיוון קייקי הגושרים	מוריה – רט"ג איתמר - מורה
לב העמק	ה, ו	2	35	הירדן ההסטורי מול הכניסה לבית הספר	הילה - מורה
הנדיב	ו	1	22	מטולה, המעין התחתון	ציונה – רט"ג
הגומא	ה,ו	1	20	הירדן ההסטורי, סמוך לברווזיה בקיבוץ כפר בלום	עפרלי'ה -מורה
טובא	ה	1	33	עין ירדא, נחל מחניים. **פעילות דו שנתית**	שווקאת –רט"ג
מבוא גליל	ד	1	32	נחל חצור, ב"ואדי" של איילת השחר	איילת- רט"ג
ג'יש	ה	1	35	עין גוש חלב (בנחל גוש חלב) **פעילות דו-שנתית**	לינה – רט"ג
עינת הגליל	ד-ו	1	15	הירדן, סמוך לגשר בכניסה לשדה נחמיה	ערן - מורה
רמת כורזים	ו	2	60	עין תינה	עזרא,בינה – רט"ג
קידום נוער	ט-יא	1	10	ירדן	אייל – רט"ג

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
עלי גבעה	נחל שניר, סמוך לגשר גן הצפון/לכיוון קייקי הגושרים	-בנייה והצבת שלט מתחת לגשר מעיין ברוך - הדרכת שכבות צעירות - הדרכת הורים - שיפוץ מדרגות היורדות לנחל מגן הצפון (כיום מבוטנות)	- שיפוץ וחידוש השלט בגשר מעיין ברך טרום תלייתו - הדרכת תלמידי כיתות ג'. -הדרכת הורים בתחנות.
לב העמק	הירדן ההסטורי מול הכניסה לבית הספר	- כתיבת חידות והצבת שלטי חידות עם בר קוד לאורך הנחל - הסברה לשכבות צעירות - בניית שביל לאורך הנחל פעילות הסברתית לעובדי מפעל טבע נאות	-מפגש עם ותיקים בנחל, שיח על העבר בנחל הצגת התכנית ודיון. - גיזום ובירוא צמחים פולשים ומשתלטים, שתילת צמחייה מקומית. - בניית מדרגות היורדות לנחל -הצגת התכנית והפעלת תלמידי השכבות השונות בשביל החידות שבנחל

			(כעשרה תלמידים משכבה, בקבוצות מעורבות) -ביקורים הדדיים עם שומרי הנחל בבית ספר הגומא, ארוח התלמידים הצגת התכנית והפעלתם בשביל החידות
הנדיב	מטולה, המעין התחתון	גיזום שביל הגישה למעיין בניית ספסל בניית טאבון ניקוי הבריכות הדרכה לשכבות צעירות בנחל	ניקוי הבריכות מבוץ, נקיון בשטח המעיין מפגש עם ותיק מהישוב, הרצאה ודיון בנושא המעיין ושימושיו בעבר.
הגומא	הירדן ההסטורי, סמוך לברווזיה בקיבוץ כפר בלום	-בניית דגם של הירדן -עבודות בירדן ההסטורי – גיזום שתילה וכדו'	-ארוח של בית ספר לב העמק והסברה על התכנית - השתתפות (עם כלל בית הספר) ביום נקיון בנחלים - עבודות עישוב גיזום ושתילה בירדן ההיסטורי
טובא	עין ירדא, נחל מחניים.	נקיון בנחל ארוע שיא והסברה להורים	תכנית דו שנתית נקיון אזור המעיין העלאת רעיונות לעשייה והסברה בשנה הבאה.
מבוא גליל	נחל חצור, ב"ואדי" של איילת השחר	הדרכה לשכבות צעירות הדרכה להורים שיקום ושיפוץ חלק מאמת המים	-עבודות עישוב וגיזום בנחל, הורדת נוף ודילול הרדופים. הוצאת זנים משתלטים. - הדרכה של תלמידי כיתות ב' בתחנות שונות. - שתילה של צמחי מים אופייניים ונדירים.
ג'יש	עין גוש חלב (בנחל גוש חלב)	-ארוע שיא והסברה להורים - הדרכה לשכבות נמוכות	תכנית דו שנתית -מפגש בנחל עם תושבת ותיקה, למידה על שימושי המעיין בעבר והקשר ליישוב. -אירוח של קבוצת שומרי הנחל מבית ספר עינת הגליל הסבר על המעיין ופעילות משותפת בתחנות -הדרכת הורים בתחנות בנחל בהשתתפות ראש המועצה.
עינת הגליל	הירדן, סמוך לגשר בכניסה לשדה נחמיה	-נקיון בנחל -ציור חידות לאורך הגשר.	-מפגש עם בית ספר בג'יש ביקור במעיין הצגת התכנית של עינת הגליל ע"י התלמידים ופעילות משותפת. -נקיון לאורך הירדן -רפסודידה בירדן
רמת כורזים	עין תינה	- הדרכת כיתות נמוכות - הדרכת הורים - הכנת שביל חידות (על פחים) לאורך הדרך	-פריצת שביל חדש בעין תינה (גיזום, סיכול וסידור אבנים, התווית שביל בקרקע) -הדרכה של ההורים
קידום נוער	ירדן	-בניית זולה על הירדן	-נקיון לאורך הירדן -בניית ספסל וגישה למים בנקודה בירדן

<u>הערות כלליות לגבי שומרי הנחל בתשע"ז, נקודות לשימור או לשינוי, הצעות לקראת שנה הבאה:</u>

לקראת שנה הבאה:

- נרצה לחזור לשני בתי ספר שעבדנו איתם בעבר והשנה לא התקיימה בהם פעילות של שומרי הנחל (יראון ועמק החולה) וכמו כן לנסות להכנס לבית ספר יסודי נוסף בהר.
- נחשוב על מתכונת מתאימה לכניסה לחטיבות ביניים, וננסה להכנס לאחת או שתיים כפיילוט.

- במסגרת תקציב קול קורא של המשרד להגנת הסביבה לקידום חינוך וקיימות 2015, קיימנו השנה פיילוט של פעילות שומרי הנחל בגנים.
שלושה גנים יצאו לפעילות חד יומית בנחלים וחמישה גנים יצאו לפעילות בת ארבע מפגשים בנחל/שדה בור בקיבוץ.
הפעילות הייתה מוצלחת מאוד וקיבלה הדים מכיוונים שונים, ואנו מעוניינים לבחון אפשרות של הרחבת הפעילות בשנה הבאה.
הרעיון בתכנית, מעבר לערך המוסף לילדים המשתתפים, הוא לקרב ולהרחיב את המעורבות של כלל הקהילה בקיבוץ אל הנחל שבתחומם.

<u>תמונות:</u>

ג'יש:

טובא:

הגומא:

הנדיב מטולה:

עדויות חיות ומצולמות (מתושבים שכבר לא עמנו...) מהעבר של המעיין והחיים במושבה לצידו

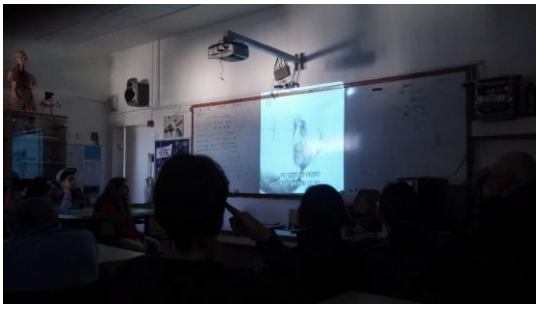

מבוא גליל:

עלי גבעה:

שומרי הנחל בקייטנות בגליל העליון , קיץ 2016

גוף מרכז: יחידה סביבתית הגליל העליון

הדרכה: מל"ש קריית שמונה, חלה"ט

מטרות: יצירת המשך לפעילות שמתקיימת במהלך השנה בבתי הספר גם במתכונת החינוך הבלתי פורמלי במהלך הקיץ, בזיקה לנחלים ולמעיינות בקרבת הישובים. תכנית הפעילות לקיץ היא לטווח קצר, בכוונה שהילדים (שחלקם משתתפים ב"שומרי הנחל" במסגרת לימודיהם בבית הספר, ומאמצים נחל לאו דווקא סמוך לבית מגוריהם) יפתחו את תחושות הקרבה וההשתייכות למקור המים הקרוב לביתם ולקיבוצם. דרך החינוך הבלתי פורמאלי ניתן יהיה להגיע לקהילה ההורים ובהמשך לקהילה הרחבה יותר בקיבוץ.

קהל היעד:

שם הישוב	כיתה	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
גונן	ב'-ו'	25	"גן שחר"(מעין מטופח סמוך לקיבוץ)	ש"ש של מל"ש ק"ש
כפר בלום	ג'-ו'	20	ירדן ההסטורי	ש"ש של מל"ש ק"ש

- התקיימו שלושה מפגשים בכל קבוצה.

שומרי הנחל בקייטנות בגליל העליון, קיץ 2017

גוף מרכז: מל"ש קרית שמונה, החלה"ט

הדרכה: מל"ש ק"ש

שם ביה"ס	כיתה	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
בית הלל	א-ו	25	חצבני בסמוך לישוב	ש"ש של מל"ש ק"ש

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
1	18.7.17	חצבני	הכרות עם המקטע המאומץ, מאפייניו והשפעות האדם
2	26.7.17	חצבני	הכנת פעילות הסברה ועשייה בנחל
3	31.7.17	חצבני	עמדת הסברה למטיילים, פעילות מסכמת

שומרי הנחל בעין טובא ובקהילת קריית שמונה

גוף מבצע: המכללה האקדמית תל-חי בשותפות עם בי"ס עינות ירדן ומקיף טומשין טובא-זנגריה בפרויקט בעין טובא, ועם בי"ס דרכא-דנציגר, תנועות הצופים והכנפיים של קרמבו, בית גשר, אק"ים והוסטל לבעלי צרכים מיוחדים בפרויקט בנחל עין זהב.

רכז/ת: ענת קולומבוס, מכללת תל חי

מידע כללי: שיקום ואימוץ מעיין עין טובא (עין טובים) התבצע תוך כדי פעילות של ליקוט צומח בבתי גידול לחים (ליד המעיין ותוך השוואה לירדן), לימוד על המורשת המקומית, דיאלוג יהודי-ערבי וגילוי מחדש וסימון השביל לנחל. הפעילות התרחשה באמצעות סדרת מפגשים בין נוער יהודי לערבי בכתות ח-יא משני בתי הספר, בעקבות ההצלחה התקיים בטובא גם קורס מבוגרים מקביל, יהודי-ערבי, ולסיום התקיים מפגש קהילתי מסכם בקריית שמונה, בו הוצגו תכני הפעילות (המעיין כמקום המאפשר ומקדם מורשת מקומית ודיאלוג יהודי ערבי) בקרב קהל גדול.

במקביל התקיים פרוייקט של התחברות אל נחל עין זהב בקרית שמונה. בביה"ס דנציגר התחברו מחזורי ח' ו'ט לנחל עין זהב באמצעות פריצת שביל הליכה לאורך הנחל על ידי "סיירת שבילים", והתרחשו טיולי הליכה ועבודה בנחל של קבוצת נוער עם צרכים מיוחדים מ"בית גשר" ומ"כנפיים של קרמבו", וקבוצות הליכה מאק"ים ומן ההוסטל לאנשים עם לקות שכלית-התפתחותית.

מטרות התכנית: פרוייקט אימוץ מעיין עין טובא נעשה מתוך תשומת לב לבניית דיאלוג יהודי-ערבי, שמירת בתי גידול לחים, העצמת המסורת המקומית וקיימות אזורית. פרוייקט אימוץ נחל עין זהב נעשה מתוך תשומת לב לשמירת בית הגידול, העצמה אישית וחיבור אל תולדות העיר.

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר קבוצות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	המדריכים
עינות ירדן	ח-י	1	8	עין טובא	ליעד עמיר לילך מוצפי, שאדיה הייב
מקיף טומשין	ט-יא	1	12	עין טובא	הישאם הייב, שאדיה הייב ולילך מוצפי
דרכא-דנציגר	ח'-ט'	4	131	נחל עין הזהב בקרית שמונה	מחנכי כיתות: איציק הרכז רונית ציטרון שמחה אדרי אמה אקוסטה
תנועת הצופים	שכבה ח'	1	12	כנ"ל	גלעד הקומונר
תנועת כנפיים של קרמבו	שכבה ט'	1	20	כנ"ל	עדי קולטקר
המכללה האקדמית תל-חי	קורס אקדמי ומשולב עשייה	1	24	עין טובא + עין זהב	שרית קוז'יקרו-אלימלך אילת שביט
בית גשר	לא רלוונטי	1	18	עין זהב	עדי קולטקר ומדריכי מל"ש קרית שמונה
אק"ים	לא רלוונטי	1	13	עין זהב	אודל גוטמן
הוסטל לבעלי צרכים מיוחדים	לא רלוונטי	1	6	עין זהב	עדי קולטקר

<u>תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:</u>

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
עינות ירדן-מקיף טומשין	1	26.3	קטע הירדן בין עינות ירדן לכפר בלום	הכרות עם תוואי הירדן בין שני מוקדי הפעילות: קטע הירדן שבסמוך לעינות ירדן ועין טובא, היכרות חברתית וגיבוש קבוצה (ODT), זיהוי וליקוט צמחיית נחלים, הכנת אוכל וארוחה משותפת, תיאום ציפיות.
	2	23.4	עין טובא	הצגת אתר האימוץ וביקור בו, קיום ושיח על אתגרים ובעיות הפוגעות במעיין בהקשר לנגישות ולקיימות (כגון רעיית יתר וגידור), למידה על ההיסטוריה של עין טובא מפי בת המקום, ליקוט צמחיית נחלים, הכנת אוכל וארוחה משותפת.
	3	7.5	קטע הירדן בין עינות ירדן לכפר בלום	שיחה על מיזם אימוץ המעיין, חיבור של הנוער לפרויקט והעלאת רעיונות למפגש עשייה בעין טובא. ליקוט זרעים והכנת אוכל וארוחה משותפת.
	4	21.5	עין טובא	למידה על ההיסטוריה המקומית מפי בת המקום, הליכה לכיוון המעיין תוך סימון הדרך ברוגיומים. פעילות על טביעת רגל אקולוגית וארוחה משותפת.
	5	3.7	בית החאן, קריית שמונה	הצגת הפרויקט כשותפות אקדמיה-קהילה יהודית-ערבית, העלאת מודעות למיזם שיקום המעיין ולחשיבות ההיסטורית של המעיין לקהילה המקומית - במסגרת ערב סיום אקדמיה בכיכר
בית גשר	1	23.3	פארק הזהב	הכרות עם הפארק והליכה בנחל בין שביליו הנסתרים
	2	27.4		הסבר על הקשר ההיסטורי בין העיר לנחל
	3	18.5		בניית מחזה על חשיבות הנחל והמחזתו
	4	8.6		תרומה לנחל בעבודה פיזית של פריצת השביל בנחל. מאמץ פיזי עם מעדרים, מזמרות ועוד.
אקי"ם	1	22.5		בניית מסלול ייעודי להליכה נורדית בתוך הפארק עבור אוכלוסיה עם צרכים מיוחדים. דיווח על מפגעים לעריה
דרכא-דנציגר	1 ח' 1 ט'	21.3 22.3		פעילות פיזית בנחל: פריצת שביל צר לאורך המים, תוך "ניקוי" פטל וקנים, וניקוי לכלוך אנושי מגדות הנחל ובתוכו.
	2 ח' 2 ט'	23.5 23.3		
	3 ח' 3 ט'	6.6 27.3		
	4 ח' 4 ט'	13.6 16.5 22.5		
	5 ח' 5 ט'	 12.6		
תנועת הצופים	1	14.6		
כנפיים של קרמבו	1	12.5		
	2	15.5		
הוסטל	1	7.5		
	2	21.5		
	3	4.6		

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
עינות ירדן-מקיף טומשין טובא-זנגריה	עין טובא (עין טובים)	לא נעשה למיטב ידיעתנו, זו שנה ראשונה שלנו בעשייה שם.	*סימון שביל לנחל ברוג'ומים, *פנייה מצד מועצת טובא לשימור המעיין לקרן למען השטחים הפתוחים *הצגת הנחל וחשיבותו בערב הסיום בקרית שמונה *צילום סרט תדמית להעלאת המודעות למקום ולמיזם.
דרכא-דנציגר + בית גשר לנוער + הוסטל למבוגרים	נחל עין זהב	בעבר נערך סקר ציפורים וצומח אך רק עם סטודנטים ולא עם הנוער או המבוגרים	פריצת שביל מונגש ליד המים ניקוי על בסיס קבוע של הנחל
אקי"ם	נחל עין זהב	בשנה שעברה הפעילות עם בית גשר לא הגיעה לנחל.	*תיעוד בעיות הנגשה לאוכלוסיה עם לקות שכלית-התפתחותית *גיוס כספים להנגשה ממנכ"ל עירית קריית שמונה

הערות כלליות לגבי שומרי הנחל בתשע"ז, נקודות לשימור או לשינוי, הצעות לקראת שנה הבאה:

נקודות לשיפור: המלצה להתחיל את המפגשים מוקדם יותר בעונת הליקוט, ועל מנת לשלב את הסטודנטים, התלמידים והמורים באופן משמעותי יותר. נראה שכדאי שיהיו חלק מתהליך עיצוב הקורס ותכנון הפעילות כבר בסמסטר א' ועד כמה שניתן לשמור על מסגרת הפעילות בתוך תחום שנה"ל האקדמית.

נקודות לשימור: הן כל השאר. ככלל, הפרויקט מעורר התרגשות רבה גם ללא השגת כל יעדיו, וזאת בגלל סוג השיח שהוא מעורר וניסיונו כהכנה למאבק באי צדק סביבתי וחברתי.

תמונות:

שומרי הנחל עין טובא – תיכון בטובא ועינות ירדן

דרכא-דנצינגר

<u>שומרי הנחל בבתי הספר היסודיים בקרית שמונה</u>

<u>גוף מבצע:</u> מל"ש גליל מזרחי

<u>רכז/ת:</u> אפי שר

<u>מידע כללי:</u> "**שומרי הנחל**", הינה תוכנית לתלמידים אשר לומדים באזור אגן ההיקוות של הכינרת ביוזמה, ניהול ותמיכה של **רשות ניקוז ונחלים כינרת** – **מינהלת הכינרת והמשרד להגנת הסביבה**. התוכנית הינה חלק מהתוכנית הארצית "**שומרי הנחל**" שהחלה בגליל העליון, בה מאמצות קבוצות קטעי נחלים בקרבת מקום מגוריהן. הקבוצות מסיירות בסביבת הנחל, לומדות, חוקרות, ולסיום - מקיימות פעולות לשיקום והסברה. הדגש על פעילות ארוכת טווח ולא על מבצעי ניקיון חד-פעמיים.

<u>מטרות התכנית:</u>

התלמידים יכירו את הנחל ויבינו שיש טבע בתוך העיר שלהם.

התלמידים יבינו את חשיבות השמירה על הנחל בשל קלות הפגיעה בו.

התלמידים יפעלו למען שמירת הנחל ויעבירו את מסר השמירה עליו הלאה.

יעדים לשנת תשע"ז:

קהל היעד:

שם ביה"ס	כיתה	מספר כיתות	מספר תלמידים	אתר מאומץ	שמות המדריכים
מגינים	ד	2	56	פארק הזהב ליד המסגד	ניב בכור
רננים – חינוך מיוחד	ה', ח'	2	15	מקטע בנחל הזהב ברחוב שפרינצק	נעם דדיה
רמב"ם	ה'	2	41	מקטע בנחל הזהב ברח' קרן היסוד	נעם דדיה ודקל קניאס
יצחק הנשיא	ד'	1	17	עין שושן	ניב בכור
עוזיאל	ד'	2	37		גלעד שטרוזמן
תל חי	ד'	2	47	פארק הזהב ליד המסגד	גלעד שטרוזמן
בית גשר	חינוך מיוחד	בני 19-21	20	פארק הזהב ליד המסגד	ניב בכור

תאריכי ביצוע ותכנית המפגשים בכל בי"ס:

שם בי"ס	מספר מפגש	תאריך מפגש	מיקום	תוכן ופעילות
מגינים	1	26.9.16	כתה	הכרות שיתוף חוויות וציפיות
	2	10.10.16	כיתה וחצר	התמצאות בעיר והגדרת צמחים
	3	18.12.16	כיתה	השערה של אילו דברים נראה בנחל והאם נרצה לראות אותם
	4	19.1.17	פארק הזהב	אפיון המים, הצומח והחי בפארק הזהב ופעילויות חקר
	5	12.2.17	כיתה	סיכום האפיונים שאפיינו בנחל, הכרות עם המושגים "נחל בריא" ו"נחל חולה" וחשיבה על פרויקט סיום
	6	19.3.17	פארק הזהב	חקר של בעלי חיים במים בעזרת מגדירים ורשתות
	7	7.5.17	חצר בית הספר וכיתה	אפיון בעלי החיים בנחל וחקר נמלים תוך דגש על תרומתן למערכת האקולוגיות השונות בכלל ובנחל בפרט
	8	17.5.17	פארק הזהב	טיול בג'ונגל, הכנת תה עם עוגיות ופעילות סיכום- יצירה וסיכום בכתב של התוכנית
	1	25.9.16	כיתת המדעים בבית הספר	הכרות שיתוף חוויות משהייה בנחלים, ותיאום ציפיות
	2	9.10.16	כיתה וחצר	התמצאות בעיר והגדרת צמחים בחצר
	3	11.12.16	פארק הזהב	אפיון המים, הצומח והחי בפארק הזהב ופעילויות חקר
	4	18/1/00	כיתה	הסקת מסקנות מהאפיון : הנחל מלוכלך ויש לשמור יותר על הניקיון שלו, שמרבית החי והצומח נמצא ליד הנחל ולא בתוך הנחל ולכן חשוב לשמור על סביבת הנחל ולא רק על הנחל עצמו

	5	22.1.17	כיתה	הכרות עם המושגים חצר אחורית וחצר קדמית, נחלת הכלל והתחלת מחשבה והעלאת רעיונות לקראת פעילות הסיום	
				הפעילות הופסקה אחרי 5 מפגשים בגלל בעיות משמעות קשות.	
רננים - שכבה צעירה ביי"ס לילדים בעלי צרכים מיוחדים	1	14/11/17	בית הספר	הכרות, כל תלמיד העלה סיפור של חוויה מהנחל ודיברנו על מה רואים בנחל ובסביבתו. עשינו דף צביעה ששילב את כל שדובר.	
	2	28/11/17	בית הספר	חזרנו על דף הצביעה שצבענו בפעם קודמת. ראינו סרטון שנושא "חבל על כל טיפה". דיברנו על מה היא טיפה וכל תלמיד הכין את טיפי הטיפה שלו שתשמש כעזר בשיעורים הבאים.	
	3	5/12/17	בית הספר	דיברנו על גלגולה של טיפה, מאיפה היא באה אלינו ולאן היא הולכת. כל תלמיד הדגים על התרשים שהכין בעזרת טיפי שהוא הכין.	
	4	12/12/17	בית הספר	סיפרנו את סיפורה של טיפי הטיפה וסיימנו את הנושא בכך שכל תלמיד הציג את גלגולה של טיפה על התרשים שהכין בעזרת טיפי הטיפה שהכין. לאחר שסיכמנו את הנושא עברנו להכנה ליציאה ראשונה לנחל, דיברנו על מה צריך להביא איתנו לנחל, ועל מה נסתכל. כל תלמיד הכין לעצמו מדליית "שומר/ת הנחל" אשר נשים כל פעם כשנצא לנחל.	
	5	19/19	בנחל	יצאנו יחד לנחל שליד בית הספר שם כל מורה היה עם שני תלמידים ועשה יחד איתם דף חקר בסביבת הנחל. דף החקר כלל התנסות של כל החושים של התלמידים כדי להפוך את ההתנסות שלהם בחוץ למשמעותית. התלמידים חקרו עלים, את מאפייני המים (צבע, מהירות וכו'), הם חקרו את הצבעים שיש סביבם, בדקו האם הסביבה שלהם מלוכלכת או לא, האם יש פחי זבל ועוד.. מכיוון שמצבה של הכיתה הזו לא איפשר עשייה של דף החקר בשטח, עשינו חלק מהשיעור בכיתה דרך שיחה על החוויה בשטח.	
	6	2/1/17	בית הספר	הפעולה עסקה בחמשת החושים, איך אנחנו מרגישים ומה כל חוש גורם לנו להרגיש. דיברנו על ההבדלים בין תחושות בפנים ותחושות בחוץ במטרה לקשר לטבע ולנחל.	
	7	9/1/17	בית הספר	הפעולה עסקה בנושא החושים במטרה להטמיע את הידע דרך משחקים שעירבו את כל החושים של התלמידים. עשינו פעילויות בחוץ ובפנים שכללו הכנה לקראת יציאה לנחל.	

	8	16/1/17	יציאה לנחל	יצאנו יחד לנחל במטרה לממש את הנלמד על חמשת החושים יותר לעומק. התחלקנו לקבוצות של 2-3 תלמידים כאשר התלווה לכל קבוצה מורה, ועשינו דף חקר שכלל שימוש בכל חמשת החושים.
	9	23/1/17	בית הספר	הפעולה כללה חזרה על כל שנעשה ביציאה לנחל דרך הסתכלות על דף החקר שעשינו. עשינו משחק סיכום בנושא החושים עם הקשר לנחל- בינגו חושים.
	10	6/2/17	בית הספר	בשיעור הזה עשינו מצגת המסכמת את נושא חמשת החושים. המצגת עירבה רעשים ונופים המצויים בטבע במטרה לחבר את נושא חמשת החושים להתעסקות שלנו עם הטבע והנחל.
	11	13/2/17	בית הספר	עשינו פעילות לקראת ט"ו בשבט. למדנו על החג עצמו, על גילגולו של עץ ודיברנו על הקשר בין העץ לאדם ולנחל.
	12	20/2/17	בית הספר	עשינו חזרה יותר מעמיקה על תהליך הגדילה של העץ ודיברנו על שימושיו השונים. שימושים טבעיים ולא מזיקים לעומת שימושיי האדם אשר הורסים את העץ לתמיד.
	13	27/2/17	בית הספר	עשינו השוואה בין נחל חולה לנחל בריא ודיברנו על המאפיינים השונים של הנחל. השוואנו את הנחל לעצמנו והסתכלנו על מה טוב לנחל לעומת מה רע לנחל.
	14	20/3/17	בית הספר	עשינו חזרה על נושא נחל בריא ונחל חולה, והסתכלנו על המאפיינים של הנחל שלנו האם הוא חולה או בריא, ומה צריך לעשות למענו כדי שישאר בריא
	15	24/4/17	בית הספר	הסתכלנו על הדברים שלמדנו קודם לכן במטרה להיזכר בכל הנעשה לאחר תקופה ארוכה ללא מפגשים. עשינו פעילות מסכמת בנושא נחל בריא נחל חולה.
	16	8/5/17	בית הספר	כל תלמיד התחיל לבנות דגם תלת מימדי מדברים ממוחזרים של הנחל שלו, ואיך היה רוצה שיראה.
	17	29/5/17	חצר בית הספר	שיעור שעסק בהסוואה. דיברנו על צבעים בטבע ומה המשמעות של הצבעים השונים. הכנו צפרדעים מגלילי נייר טואלט והסוואנו אותם בשטח.

רננים - שכבה בוגרת בי"ס לילדים בעלי צרכים מיוחדים	1	14/11/17	בית הספר	במפגש עשינו הכרות קצת יותר מעמיקה ביני לבין התלמידים. דיברנו על מה זה נחל ומה אפשר לראות בסביבת הנחל וצבענו דף עבודה ששילב את כל מה שהעלנו.
	2	28/11/17	בית הספר	התחלנו את המפגש בשיר הנחל, שרנו יחד ותופפנו. דיברנו על מה היא טיפה וכל תלמיד הכין את טיפי הטיפה שלו שתשמש כעזר במפגשים הבאים.

3	5/12/17	בית הספר	התחלנו את המפגש בשירת שיר הנחל. ראינו סרטון "חבל על כל טיפה" שהוביל לשיחה על שימוש במים. בעזרת סרטון נוסף דיברנו על גלגולה של טיפה, מאיפה היא באה אלינו ולאן היא הולכת. כל תלמיד הדגים על התרשים שהכין בעזרת טיפי שהוא הכין.		
4	12/12/17	בית הספר	התחלנו את המפגש בשיר הנחל. סיפרנו את סיפורה של טיפי הטיפה וסיימנו את הנושא בכך שכל תלמיד הציג את גלגולה של טיפה על התרשים שהכין בעזרת טיפי הטיפה שהכין. לאחר שסיכמנו את הנושא עברנו להכנה ליציאה ראשונה לנחל, דיברנו על מה צריך להביא איתנו לנחל, ועל מה נסתכל. כל תלמיד הכין לעצמו מדליית "שומר/ת הנחל" אשר נשים כל פעם כשנצא לנחל.		
5	19/12/17	בית הספר+בנחל	יצאנו יחד לנחל שליד בית הספר שם כל מורה היה עם שני תלמידים ועשה יחד איתם דף חקר בסביבת הנחל. דף החקר כלל התנסות של כל החושים של התלמידים כדי להפוך את ההתנסות שלהם בחוץ למשמעותית. התלמידים חקרו עלים, את מאפייני המים (צבע, מהירות וכו'), הם חקרו את הצבעים שיש סביבם, בדקו האם הסביבה שלהם מלוכלכת או לא, האם יש פחי זבל ועוד.. סיכמנו את השיעור בשיחה בה כל אחד סיפר על החוויה שלו וממה הוא הכי נהנה בשטח.		
6	2/1/17	בית הספר	הפעולה עסקה בחמשת החושים, איך אנחנו מרגישים ומה כל חוש גורם לנו להרגיש. דיברנו על ההבדלים בין תחושות בפנים ותחושות בחוץ במטרה לקשר לטבע ולנחל.		
7	9/1/17	בית הספר	הפעולה עסקה בנושא החושים במטרה להטמיע את הידע דרך משחקים שעירבו את כל החושים של התלמידים. עשינו פעילויות בחוץ ובפנים שכללו הכנה לקראת יציאה לנחל.		
8	16/1/17	יציאה לנחל	יצאנו יחד לנחל במטרה לממש את הנלמד על חמשת החושים. התחלקנו לקבוצות של 2-3 תלמידים כאשר התלווה לכל קבוצה מורה, ועשינו דף חקר שכלל שימוש בכל חמשת החושים.		
9	23/1/17	יציאה לנחל	עשינו בנחל משחקים והפעלות עם פוקוס על קשר האדם והנחל. איך אנחנו משפיעים על הנחל לטובה ולרעה.		
10	6/2/17	בית הספר	עשינו פעילות לקראת ט"ו בשבט. למדנו על החג עצמו, על גילגולו של עץ ודיברנו על הקשר בין העץ לאדם ולנחל.	רננים - שכבה בוגרת	

	11	13/2/17	בית הספר	עשינו חזרה יותר מעמיקה על תהליך הגדילה של העץ ודיברנו על שימושיו השונים. שימושים טבעיים ולא מזיקים לעומת שימושיי האדם אשר הורסים את העץ לתמיד.
	12	20/2/17	בית הספר+נחל	בתחילת השיעור דיברנו על מהו נחל חולה בהשוואה לנחל בריא. הכענו יחד למסקנות של מהם המאפיינים של נחל חולה/נחל בריא ויצאנו לנחל לחקור האם הנחל שלנו בריא או חולה.
	13	27/2/17	בית הספר+נחל	עשינו פעילות בה החניכים בנו יחד את הנחל בצורה שבה הם היו רוצים לראות. החניכים בחרו מתוך רשימה של דברים מה הם היו רוצים לראות בנחל והגיעו יחד להחלטה שכדי לשמור על הנחל שלנו בריא אנחנו צריכים לנקות אותו. בעקבות זאת יצאנו יחד לנחל ואספנו זבל בסביבתו.
	14	6/3/17	בית ספר+נחל	הסתכלנו יחד על התמונות של התלמידים בעת ניקוי הנחל ודיברנו על המשמעות של זה. מה עשינו? למה זה חשוב? האם זה פותר את בעית הלכלוך בנחל? הבנו יחד שזה חשוב ועוזר אך לא פותר את הבעיה. העלנו יחד רעיונות לאיך אפשר לפתור את הבעיה, והחניכים החליטו להכין שלטים להעלאת מודעות ולחלק אותם ברחוב לאנשים העוברים.
	15	20/3/17	בית ספר + גבעת שחומית	דיברנו על בואו של האביב ועל נושא הפריחה ויצאנו יחדיו לטיול בגבעת שחומית שם עשינו פעילויות בנושא פריחה וצבעים בטבע
	16	24/4/17	ג,ונגל בקריית שמונה	יצאנו לטיול בג'ונגל כדי לחקור את מקור המים של המקטע שלנו במים. מאיפה המים מגיעים אל הנחל? וכמה הנחל גדול?
	17	8/5/17	בית הספר	היה אירוע בלתי צפוי שמנע מאיתנו לצאת לעשות את הפעילות בנחל (התקף של אחד התלמידים). עשינו פעילות בכיתה שמסכמת חלק נכבד ממה שנלמד במהלך השנה.
	18	29/5/17	חצר בית הספר	עשינו שיעור שעסק בהסוואה. דיברנו על צבעים בטבע ומה המשמעות של הצבעים השונים. הכנו צפרדעים מגלילי נייר טואלט והסוואנו אותם בשטח.
תל חי ד'1	1	27/9/16	בכיתה	הכרות כללית עם נחלים ונחל הזהב בפרט. פליאה מהקיים בנחל ושיתוף חוויות מנחלים בעבר
	2	1/11/16	בכיתה	המשך היכרות עם נושא הנחלים. הכרות עם סביבת הנחל באמצעות מפת קריית שמונה, הרחבת הידע על הנחל באמצעות חידונים על צמחיית נחלים ועל נחל הזהב בפרט.

		3	22/11/16	בנחל	פליאה מהנחל עצמו. חקר הנחל באמצעות דף המאפיינים שבחוברת, ציור הנחל בהווה ובעתיד במטרה לדמיין איך התלמידים רואים את הפרוייקט הסופי שלהם באמצעות ציור.
		4	21/12/16	בכיתה	רפלקציה על מה שעשינו בנחל באמצעות מתודה שמבקשת מהתלמידים לספר חוויות מהיציאה לנחל והשלמת טבלת האפיונים על הלוח. הסבר מהי מערכת אקולוגית ומושג נחלת הכלל באמצעות מתודת חוט הקשרים, בה כל חניך משמש כמרכיב אחר בסביבת הנחל ויוצר קשרים עם חניך אחר באמצעות החוט. זאת במטרה לחזק את ההבנה של התלמידים לפעילות הנחל והשייכות של התלמידים אליו.
		5	25/1/17	בנחל	חקר סביבת הנחל באמצעות מתודת צלם מצלמה. ניטור במים באמצעות רשתות והגדרת מציאות התלמידים
		6	1/2/17	בכיתה	פעילות בנושא נחל בריא ונחל חולה ובסופה של הפעילות הבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. תיאור באמצעות תמונות ממצגת נחלים ״חולים״- מלוכלים, מזוהמים.. ונחלים ״בריאים״- מים נקיים, צמחייה מסביב.. באמצעות תמונות אלו כתבנו יחד על הלוח את המאפיינים לנחל בריא ולנחל חולה. בהמשך תחרות מאפיינים לנחל (מאפיינים הדומים לנחל בריא ונחל חולה). לסיום כתיבת המאפיינים שראינו על הנחל שלנו והבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. לסיכום הכנה לקראת הפרוייקט הסופי ותזכורת על כמות המפגשים שנשארו לנו כדי להכין את החניכים לקראת פרידה.
		7	8/2/17	בכיתה	בחירת פרוייקט סופי (היחידי שאפשרי בנחל הקיים היה לעשות הסבר ולכן הובלנו את התלמידים לרצות לעשות פרוייקט זה). ההובלה היו באמצעות שאלות בכתב בה התלמידים כותבים מה צריך לעשות למען הנחל. במהלך השיעור התלמידים התחלקו לקבוצות וכל קבוצה עבדה על משחק אחר אותו יעבירו במפגש האחרון לכיתות ג׳ שמתחתיהם בנחל.
		8	11/5/17	בכיתה	פעילות סיום ופרידה מהקבוצה. הכיתה הפעילה את חבריהם לכיתה במשחקים שהכינו בפעילות הקודמת. בנוסף התלמידים הכינו על קנבס פוסטר שומרי הנחל בו ציירו מה עשו במהלך השנה
	תל חי ד׳2	1	21/9/16	בכיתה	הכרות כללית עם נחלים ונחל הזהב בפרט. פליאה מהקיים בנחל ושיתוף חוויות מנחלים בעבר
		2	28/9/16	בכיתה ובחצר ביה״ס	הכרות עם מפת קריית שמונה, עם הצמחים הגדלים בחצר בית הספר ותחילת היכרות בשמות הצמחים שהתלמידים עומדים לפגוש בנחל הזהב

3	23/11/16	בנחל	פליאה מהנחל עצמו. חקר הנחל באמצעות דף המאפיינים שבחוברת, ציור הנחל בהווה ובעתיד במטרה לדמיין איך התלמידים רואים את הפרויקט הסופי שלהם באמצעות ציור.		
4	20/12/16	בכיתה	רפלקציה על מה שעשינו בנחל באמצעות מתודה שמבקשת מהתלמידים לספר חוויות מהיציאה לנחל והשלמת טבלת האפיונים על הלוח. הסבר מהי מערכת אקולוגית באמצעות מתודת מתנות מהנחל, והסבר המושג נחלת הכלל באמצעות מתודת תמונות נופי טבע במעטפה. זאת במטרה לחזק את השייכות של התלמידים לנחל.		
5	24/1/17	בנחל	חקר סביבת הנחל באמצעות מתודת צלם מצלמה. ניטור במים באמצעות רשתות והגדרת מציאות התלמידים		
6	7/2/17	בכיתה	פעילות בנושא נחל בריא ונחל חולה ובסופה של הפעילות הבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. תיאור באמצעות תמונות ממצגת נחלים ״חולים״- מלוכלים, מזוהמים.. ונחלים ״בריאים״- מים נקיים, צמחייה מסביב.. באמצעות תמונות אלו כתבנו יחד על הלוח את המאפיינים לנחל בריא ולנחל חולה. בהמשך תחרות מאפיינים לנחל (מאפיינים הדומים לנחל בריא ונחל חולה). לסיום כתיבת המאפיינים שראינו על הנחל שלנו והבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. לסיכום הכנה לקראת הפרוייקט הסופי ותזכורת על כמות המפגשים שנשארו לנו כדי להכין את החניכים לקראת פרידה.		
1	9/11/17	בית הספר	במפגש עשינו הכרות ראשונית בין המדריכה לבנות. כל אחת סיפרה חוויה שלה עם הנחל. דרך משחקים שונים העלו את הדברים השונים שאפשר לראות בנחל, חשיבות הנחל, דברים שאפשר לחקור בנחל, ומה נעשה במהלך השנה.	רמב״ם - ה׳ בנות	
2	14/12/17	בית הספר	במפגש עשינו הכנה ליציאה לנחל. למדנו להשתמש במגדיר בסביבת בית הספר, כל התלמידים לקחו חלק בהסברה של התכונות השונות של צמח מסוים שהגדירו ברחבי בית הספר. לאחר מכן דיברנו על הדברים שאפשר לחקור בסביבת הנחל, התלמידים העלו רעיונות והובילו לרשימת ציוד שנצטרך להביא איתנו ביציאה שלנו לנחל.		
3	18/1/17	יציאה לנחל	יצאנו לנחל בפעם הראשונה שם עשינו פעילויות הכרות עם השטח הניתן, דרך דפי חקר בנושאי הצמחייה, בעליי החיים והמים.		

	4	8/2/17	בית הספר	עשינו חזרה על כל הנעשה בנחל והעמקנו בנושא המערכת האקולוגית בסביבת הנחל- התפקיד של כל דבר במערכת וחשיבותו. דיברנו על הנחל כנחלת הכלל ועל צרכיו של הנחל.
	5	8/3/17	יציאה לנחל	עיקר השיעור היה חקר במים בזוגות. החניכות קיבלו רשתות וקופסאות ולאחר הסבר מדויק של צורת החקר כל זוג חקר שטח מסוים. לאחר מכן ישבנו יחד והגדרנו את פרוקי הרגליים השונים שמצאנו. אפיינו אותם ודיברנו על החשיבות שלהם במערכת האקולוגית. דיברנו על הדברים שיכולים להפריע לקיומם של פרוקי הרגליים בנחל ודרך דף חקר גילינו שהאשפה והקנים היבשים בסביבת הנחל יכולים להוות סכנה גדולה לקיומם. בכיתה כל תלמידה התבקשה לכתוב רעיונות לצורות שבהם נוכל לעזור לחיות ולמנוע כל פגיעה שלהם.
	6	27/4/17	יציאה לנחל	עסקנו במה זה שומרי הנחל בכלל, מה אנחנו עושים ומהו הפרויקט הסופי שנרצה לעשות. עשינו דף חקר שעזר לתלמידות בקבוצות קטנות להעלות רעיונות לפרויקט סופי.
	7	10/5/17	בבית הספר	החלטנו יחד להכין שלטים להעלאת מודעות על חשיבות שמירת הנחל נקי, ולכתוב כתבה על הפרויקט שלנו בנחל במטרה להעלות מודעות לחשיבות הדבר.
	8	18/5/17	בית הספר	עשינו שיעור מסכם בו הסתכלו על סרטון על התהליך שלנו יחד. בנוסף עשינו משחק סיכום זעירה את התחושות איתם אנחנו יוצאים מהפרויקט, האם הן חושבות שעשינו משהו חשוב, ואיך הפרויקט השפיע לטובת הנחל.
רמב"ים - ה' בנים	1	9/11/17	כתה	מפגש הכרות בין הבנים לביני, לאחר מכן כל ילד סיפר על החוויה אישית שלו במקורות מים דרך משחקים, בסוף הכנו פלקט שבו נדביק תמונות וחומרים שנלמד במהלך השנה.
	2	12.12.16	בית ספר	נפגשנו בכיתה ועשינו הכנה לפני היציאה לנחל מיפינו את הנחל בקריית שמונה כולל רחובות וכו', למדנו איך מתבוננים במגדיר, ולבסוף יצאנו לחצר בית הספר התלמידים חולקו לקבוצות קטנות והמשימה שלהם הייתה להגדיר את הדברים שבסביבתם
	3	16/1/17	יציאה לנחל	היציאה ה-1 לנחל, עשינו פעילויות של התבוננות בשטח, התלמידים קיבלו מגדירים ודפי חקר

	4	6/2/17	בית ספר	למדנו על מטרדים/מפגעים סביבתיים ודברים חיוביים בשטח. לאחר מכן יצאנו לחצר בית הספר התלמידים חולקו לקבוצות כל קבוצה חיפשה מטרדים ודברים חיוביים, לאחר מכן חזרנו לכיתה כל קבוצה בחרה מטרד אחד ממה שהיא מצאה והציגה פתרון לאותו מטרד דרך הצגה/מכתב/הפגנה
	5	6/3/17	בחוץ	יצאנו לנחל והילדים חקרו את האזור וכתבו דף חקר של מטרדים/מפגעים בסביבה ודברים חיוביים בסביבה, לאחר מכן שיחקנו את המשחק "אכפת לי / מה אני עושה" לאחר מכן הילדים הציגו בפני כולם את המטרדים והדברים החיוביים שמצאו העלו רעיונות.. אני הצגתי להם בעיה שלי מפריעה בנחל (הקנים היבשים הנפולים) והבאתי מזמרות והוצאנו את הקנים היבשים מהנחל ומסביבו, לאחר מכן סיכמתי איתם שאת הפעילות הבאה הם יחפשו פתרון לעבודה למטרדים שמצאו.
	6	27\4	בבית הספר	נפגשנו בכיתה ופתחנו במשחק של הרוח נושבת על הנחל. לאחר מכן הייתה תחרות בין שתי הקבוצות על נחל בריא ונחל חולה עם מצגת. לאחר מכן דיברנו על הנחל שלנו מהו לדעתם וכו'. בנוסף בסוף דיברנו על מה הם רוצים לעשות בנחל והעלנו רעיונות, והם העלו שהם רוצים פינה לשבת בה ולבלות
	7	25\5	בנחל	כשיצאנו לנחל, עשינו פעילות בנושא מחנה!!! בנינו מחנה מרפסודות שנמצאו זרוקות, הכנו שולחן מצמיגים, וצבענו אותו.. הייתה עבודה עם מברגה פטישים מסור צבע וכו, הייתה הנחיה לפני תחילת הפעילות איך משתמשים בכל דבר והם התחלקו לקבוצות, בסופו של דבר הכנו שלט של שומרי הנחל מחנה.
	8	29\5	בנחל	יצאנו לנחל ועשינו מפגש סיכום, ישבנו במחנה שבנינו, עשינו קפה עם עוגיות, ודיברנו ועברנו על כל המפגשים שלנו מה עשינו בכל מפגש, הם סיפרו על כך שהם כבר היו במחנה בסופ"ש שהיה..לאחר מכן היה סבב שכל אחד אמר למה הוא התחבר בפרויקט וכו'. ובסופו של דבר עשינו פעילות שהם ציירו או כתבו על הפרויקט שומרי הנחל.
יצחק הנשיא - כתה ד'	1	21.9.16	בכיתה	מפגש הכרות ושיתוף חוויות אישיות בנושאי הנחל ומים
	2	5.10.16	בכיתה ובחצר בית הספר	עבודה עם מפה של העיר ופיתוח מיומנויות הגדרה של צמחים בחצר בית הספר
	3	2.11.16	בעין שושן	הכרות עם הקטע הנבחר בנחל וחקר

4	30.11.16	בכיתה	בדיקת מאפייני הנחל והסביבה שנבדקו בסיור הקודם והסקת מסקנות לקראת היציאה הבאה לנחל	
5	11.1.17	בעין שושן	דף חקר בנושא לכלוך- ספירת הלכלוך וחלוקה לסוגים, יצירת פליאה וגילוי דברים יפים. ניקוי עין שושן בעזרת הידיים מתוך רצון של הילדים	
6	1.2.17	בכיתה	תחילת עשייה לקראת פרויקט הסיום- העלאת רעיונות לשינוי- כתיבת מכתב לראש העיר +סרטון הסברה+מפגש עם ראש העיר בנחל+כתבה בעיתון	
7	22.2.17	בעין שושן	צילום סרטון הסברה בנחל	
8	8.3.17	בעין שושן	מפגש סיום בנוכחות ראש העיר בו הצגנו לו את המפגעים, הקראנו בפניו את המכתב והצגנו לו את הסרטון שהכנו	
1	31/10/16	בכיתה	היכרות ראשונית עם הנחל. משחק הרוח נושבת לחיבור ראשוני לנושא הנחלים, משחק נחל תנינים להיכרות עם הנמצא בנחל ולאחר מכן חידון תחרותי בין שתי קבוצות בכיתה. סיום בסבב שיתוף חוויות בנחל כדי להכין אותם לחוויה בנחל הזהב	עוזיאל - כתה ד' בנים
2	14/11/16	בכיתה ובגן האקולוגי שבבית הספר	היכרות מעמיקה יותר עם צמחים ועצים העלולים להימצא בנחל. מתודת האפיונים ושימוש בדף חקר צמחים כהכנה לחקר בנחל	
3	28/11/16	בנחל	פליאה מהנחל עצמו. חקר הנחל באמצעות דף המאפיינים שבחוברת, ציור הנחל בהווה ובעתיד במטרה לדמיין איך התלמידים רואים את הפרויקט הסופי שלהם באמצעות ציור.	
4	12/12/16	בכיתה	רפלקציה על מה שעשינו בנחל באמצעות מתודה שמבקשת מהתלמידים לספר חוויות מהיציאה לנחל והשלמת טבלת האפיונים על הלוח. הסבר מהי מערכת אקולוגית ומושג נחלת הכלל באמצעות מתודת חוט הקשרים, בה כל חניך משמש כמרכיב אחר בסביבת הנחל ויוצר קשרים עם חניך אחר באמצעות החוט. זאת במטרה לחזק את ההבנה של התלמידים לפעילות הנחל והשייכות של התלמידים אליו.	
5	16/1/17	בנחל	מתודת הקשרים אשר מסבירה מהי מערכת אקולוגית. חקר סביבת הנחל באמצעות מתודת צלם מצלמה בה התלמידים מצלמים קשרים אקולוגיים בסביבה. סיום בסיכום תמונות הדמיון של התלמידים ומה היו רוצים לעשות בפרויקט הסופי.	

		6	13/2/17	בכיתה	פעילות בנושא נחל בריא ונחל חולה ובסופה של הפעילות הבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. תיאור באמצעות תמונות ממצגת נחלים ״חולים״- מלוכלכים, מזוהמים.. ונחלים ״בריאים״- מים נקיים, צמחייה מסביב.. באמצעות תמונות אלו כתבנו יחד על הלוח את המאפיינים לנחל בריא ולנחל חולה. בהמשך תחרות מאפיינים לנחל (מאפיינים הדומים לנחל בריא ונחל חולה). לסיום כתיבת המאפיינים שראינו על הנחל שלנו והבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. לסיכום הכנה לקראת הפרויקט הסופי ותזכורת על כמות המפגשים שנשארו לנו כדי להכין את החניכים לקראת פרידה.
		7	27/2/17	בחצר בית הספר	שואלים את הכיתה שאלות על הנחל וסביבת הנחל ויחד מגיעים למסקנה כי עלינו לבנות ספסל ליד הנחל. לאחר מכן יצאנו עם התלמידים החומה למשחקי חוץ וטבע כדי לבדוק אם מתאים לתלמידים להתלכלך במהלך בניית הספסל
		8	27/3/17	בנחל	בניית ספסל אבן לצד הנחל ע״י הילדים. הפעילות כללה ערבוב מלט, צביעתו על האבנים, קישוט הספסל בפסיפס, נקיון הנחל ותליית שלט של בוני הספסל. הספסל נבנה ע״י שתי הכיתות אחת אחרי השנייה: הכיתה הראשונה התחילה את הבנייה והכיתה השנייה סיימה אותה.
עוזיאל - כתה ד׳ בנות		1	31/10/16	בכיתה	היכרות ראשונית עם הנחל. משחק הרוח נושבת לחיבור ראשוני לנושא הנחלים, משחק נחל תנינים להיכרות עם הנמצא בנחל ולאחר מכן חידון תחרותי בין שתי קבוצות בכיתה. סיום בסבב שיתוף חוויות בנחל כדי להכין אותם לחוויה בנחל הזהב
		2	14/11/16	בכיתה ובגן האקולוגי שבבית הספר	הכרות מעמיקה יותר עם צמחים ועצים העלולים להימצא בנחל. מתודת האפיונים ושימוש בדף חקר צמחים כהכנה לחקר בנחל
		3	28/11/16	בנחל	פליאה מהנחל עצמו. חקר הנחל באמצעות דף המאפיינים שבחוברת, ציור הנחל בהווה ובעתיד במטרה לדמיין איך התלמידים רואים את הפרויקט הסופי שלהם באמצעות ציור.
		4	12/12/16	בכיתה	רפלקציה על מה שעשינו בנחל באמצעות מתודה שמבקשת מהתלמידים לספר חוויות מהיציאה לנחל והשלמת טבלת האפיונים על הלוח. הסבר מהי מערכת אקולוגית באמצעות מתודת מתנות מהנחל, והסבר המושג נחלת הכלל באמצעות מתודת תמונות נופי טבע במעטפה. זאת במטרה לחזק את השייכות של התלמידים לנחל.

	5	16/1/17	בנחל	מתודת הקשרים אשר מסבירה מהי מערכת אקולוגית. חקר סביבת הנחל באמצעות מתודת צלם מצלמה בה התלמידים מצלמים קשרים אקולוגיים בסביבה. סיום בסיכום תמונות הדמיון של התלמידים ומה היו רוצים לעשות בפרויקט הסופי.
	6	13/2/17	בכיתה	פעילות בנושא נחל בריא ונחל חולה ובסופה של הפעילות הבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. תיאור באמצעות תמונות ממצגת נחלים "חולים"- מלוכלכים, מזוהמים.. ונחלים "בריאים"- מים נקיים, צמחייה מסביב.. באמצעות תמונות אלו כתבנו יחד על הלוח את המאפיינים לנחל בריא ולנחל חולה. בהמשך תחרות מאפיינים לנחל (מאפיינים הדומים לנחל בריא ונחל חולה). לסיום כתיבת המאפיינים שראינו על הנחל שלנו והבנה אם הנחל שלנו בריא או חולה. לסיכום הכנה לקראת הפרויקט הסופי ותזכורת על כמות המפגשים שנשארו לנו כדי להכין את החניכים לקראת פרידה.
	7	27/2/17	בחצר בית הספר	שואלים את הכיתה שאלות על הנחל וסביבת הנחל ויחד מגיעים למסקנה כי עלינו לבנות ספסל ליד הנחל. לאחר מכן יצאנו עם התלמידים החומה למשחקי חוץ וטבע כדי לבדוק אם מתאים לתלמידים להתלכלך במהלך בניית הספסל
	8	27/3/17	בנחל	בניית ספסל אבן לצד הנחל בעזרת הקבלן הנחמד אמיר. הפעילות כללה ערבוב מלט, צביעתו על האבנים, קישוט הספסל בפסיפס, נקיון הנחל ותליית שלט של בוני הספסל. הספסל נבנה ע"י שתי הכיתות אחת אחרי השנייה : הכיתה הראשונה התחילה את הבנייה והכיתה השנייה סיימה אותה.
בית גשר (חינוך מיוחד בוגרים)	1	15/12/17	בית ונקובר- כיתה	גלגולה של טיפה- מחזור המים בטבע
	2	12/1/17	בית ונקובר- כיתה	זיהוי וחשיבה של הדברים שהיינו רוצים לראות שנצא לנחל+צפיות לקראת היציאה
	3	9/2/17	פארק הזהב	חקר הנחל באמצעות פעילויות במגוון חושים וקישור לט"ו בשבט
	4	23/317	פארק הזהב	לימוד המושג נחל בריא נחל חולה וחקר בנחל על מנת להבין האם הנחל בריא או חולה
	5	27/4/17	פארק הזהב	חקר בעלי חיים בעזרת מגדירים רשתות וקופסאות
	6	25/5/17	פארק הזהב	סיכום הפעילות בחידונים

עשייה ומיזמים באתרים המאומצים:

בי"ס	אתר מאומץ	מה נעשה בשנים קודמות	עשייה, הסברה, פיתוח ומיזמים בתשע"ז
מגינים	פארק הזהב	פעילות לכיתות ג'	פעילות מסכמת באזור הג'ונגל של פארק הזהב
תל חי	פארק הזהב	פעילות מסכמת בנחל	הפעלת כלל ילדי הכתה בפעילות סיכום שהילדים הכינו בקבוצות.
יצחק הנשיא	עין שושן	הדרכה לכיתות ג' +סרט הסברה	כתיבת מכתב לראש העיר על מפגעים סביבתיים במעיין והכנת סרטון ומפגש איתו בשטח.
רמב"ם	מקטע של נחל הזהב	הסברה לכלל כיתות ד'	בניית 2 ספסלי עץ
עוזיאל	נחל הזהב	הסברה לכיתות ג'	בניית ספסל אבן בסמוך לנחל.
בית גשר	פארק הזהב	פעילות מסכמת בנחל	פעילות מסכמת בנחל
רננים	פארק הזהב	פעילות מסכמת בנחל	פעילות מסכמת בנחל

תמונות:

בית ספר רמב"ם בונים ספסלים ממשטחים

יצחק הנשיא- מפגש עם ראש העיר

בית ספר עוזיאל – בונים ספסל לצד הנחל

בית ספר תל חי – חוקר את החי בנחל

שומרי הנחל באגן הניקוז של הכינרת – כללי

ריכוז והכשרה

- **השתלמות מדריכים ומורים פתיחת שנה** :

קהל היעד:

מורים למדעים ומובילי שומרי הנחל מהאזור – הגיעו כ-10 מורים.

מדריכי התוכנית מכל הגופים (רשות הכינרת, רט"ג, חלה"ט)הגיעו כ – 30 מדריכים.

רכזי התכנית בכל הגופים.

מטרות ההשתלמות –

- ✓ חשיפה והתנסות במתודיקה של חוברת שומרי הנחל החדשה
- ✓ מתן כלים פרקטיים להפעלת התוכנית
- ✓ שיתוף במידע עדכני והרחבת הידע והתוכן של המורים והמדריכים
- ✓ גיוס ורתימת המורים למעורבות בתכנית החינוכית

- סדנאות ממוקדות למדריכים – מטרות שומרי הנחל, תכנון והוצאה לפועל של מיזמים, התקיימו במהלך השנה מול צוותי המדריכים בכל מרכז הדרכה.
- עבודה פרטנית על תכני הפעילויות והמערכים מתקיימת במהלך השנה בין רכזי התכנית והמדריכים אשר מתבססים על חוברת המערכים של שומרי הנחל תוך כדי עריכת התאמות לבית הגידול המאומץ ולאופי הקבוצה.

תקציב ביצוע כללי

הערכת הפעילות בתשע"ז

נערך סקר הערכה לתכנית שומרי הנחל בתשע"ז אשר נעשה באופן רוחבי ומטרתו לתת הערכה כללית לגבי התכנית החינוכית באגן הניקוז של הכינרת. הסקר נבנה כך שייתן הערכה למבנה הרווח של התכניות ועל כן יתכן וחלק ממלאי שאלוני הסקר לא מצאו אותו רלוונטי באם התכנית הספציפית אותה הנחו, או בה היו שותפים- הייתה שונה. הסקר הופץ בין בעלי תפקידים שונים המעורבים בתכנית ולא בקרב תלמידים. הוא הופץ כטופס גוגל מקוון עם אפשרויות של בחירה מרובה. מילאו את הסקר 45 אנשי צוות : מנהלי בתי ספר, רכזים, מורים מקצועיים ומחנכים, מדריכים ואנשים נוספים אשר היו מעורבים בצורה כזו או אחרת בהפעלת התכנית. הסקר נערך ביוני 2017.

תוצאות הסקר

חתך ממלאי הסקר:

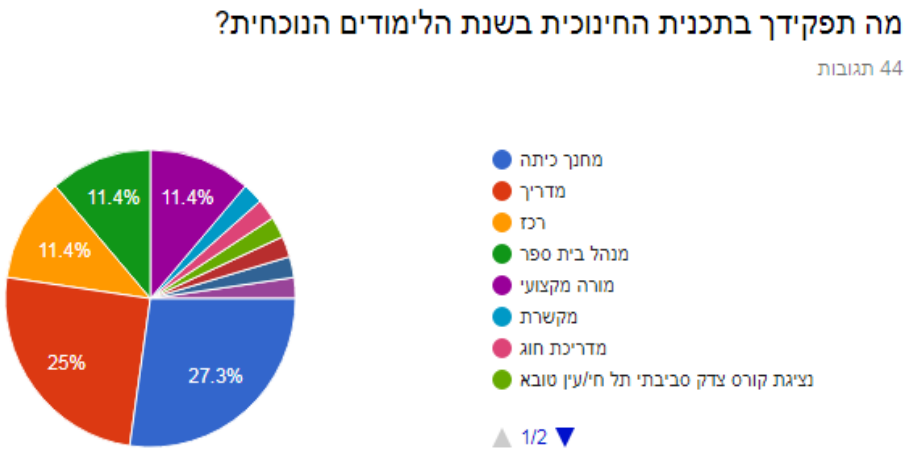

לאיזה אזור משתייך בית הספר / הקבוצה?

45 תגובות

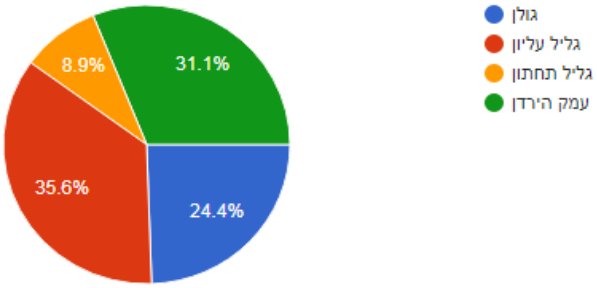

כמה פעמים השתתפת בתכנית החינוכית?

45 תגובות

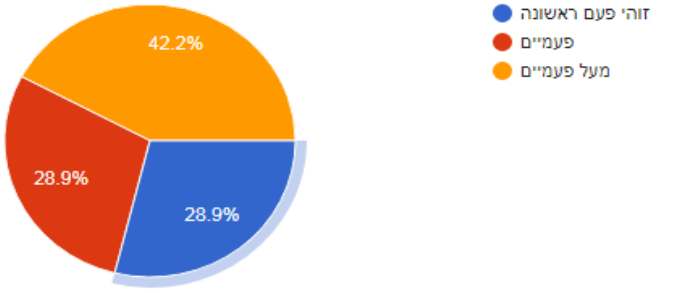

<u>הערכת התכנית החינוכית:</u>

מה התרשמותך הכללית מהתכנית?

45 תגובות

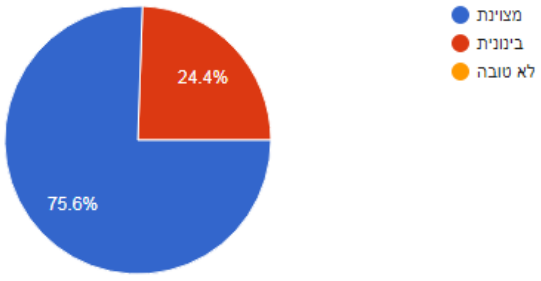

האם לדעתך חשוב לשמר את התכנית ולהמשיכה בבית הספר בשנים הבאות?

44 תגובות

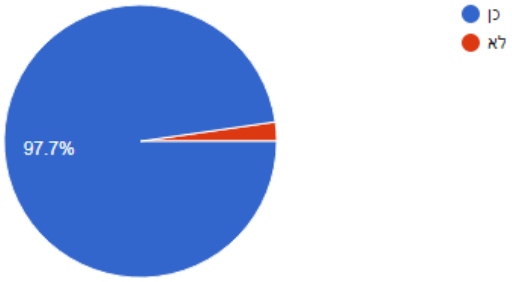

האם התרשמת כי מסרי התכנית מצליחים להגיע למעגלי השפעה נוספים דרך התלמידים?

45 תגובות

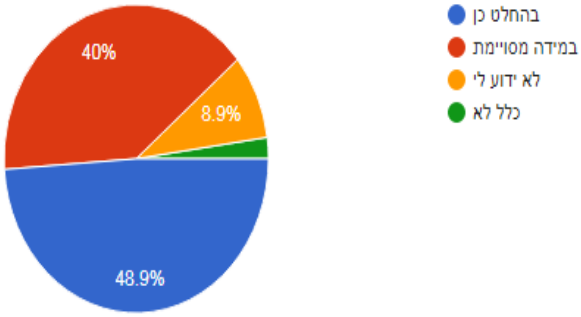

האם התכנית החינוכית 'שומרי הנחל' מתקשרת לתכנית הלימודים בבית הספר?

42 תגובות

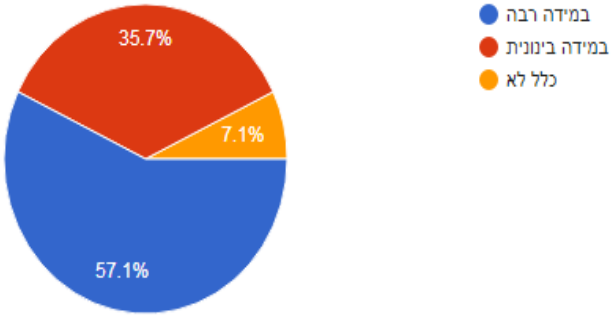

באיזו מידה הרגשת מעורב בתכנית החינוכית?

45 תגובות

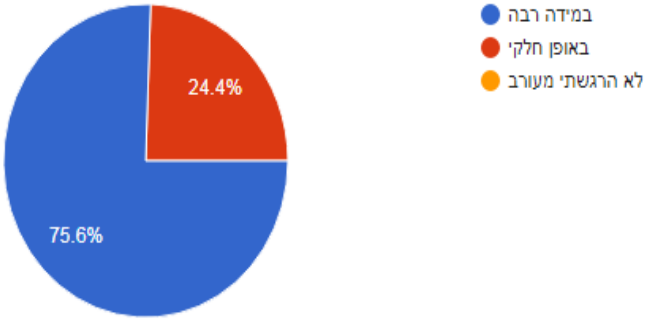

הערכת הפעילות בתכנית שומרי הנחל לפי קטגוריות:

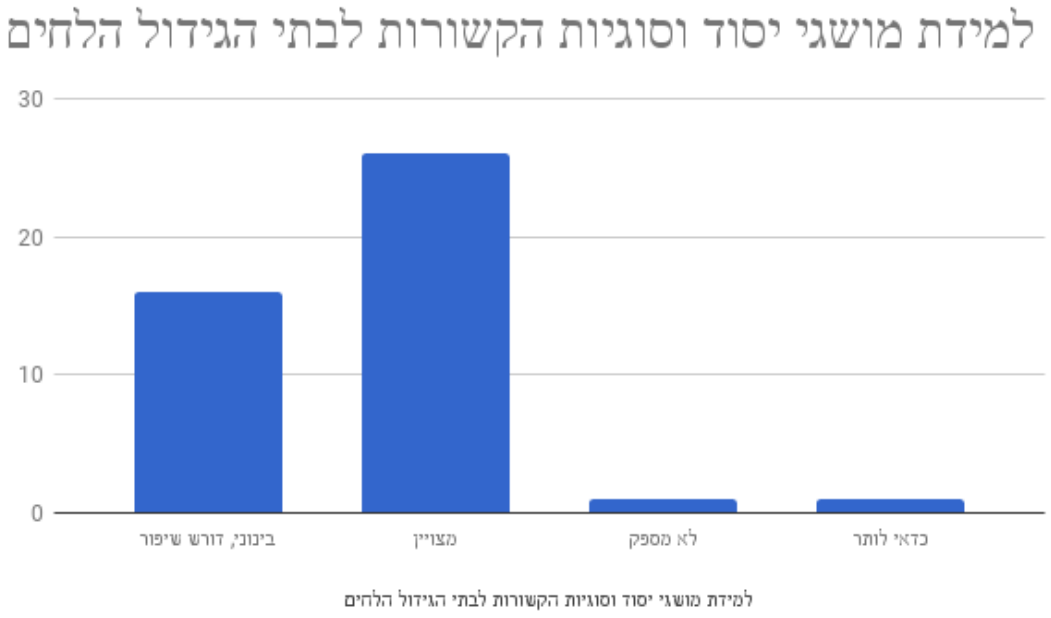

למידת מושגי יסוד וסוגיות הקשורות לבתי הגידול הלחים

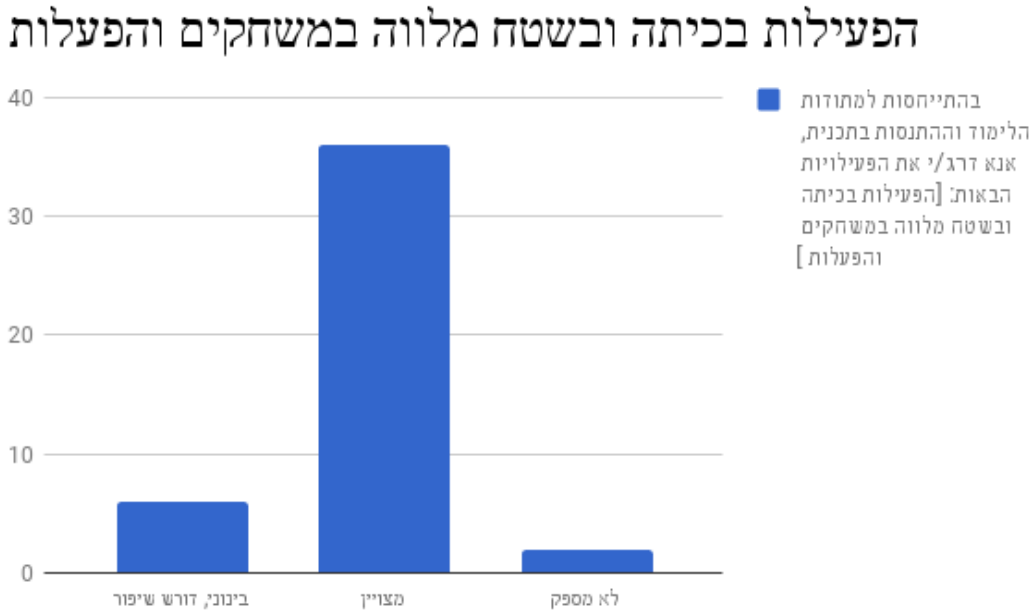

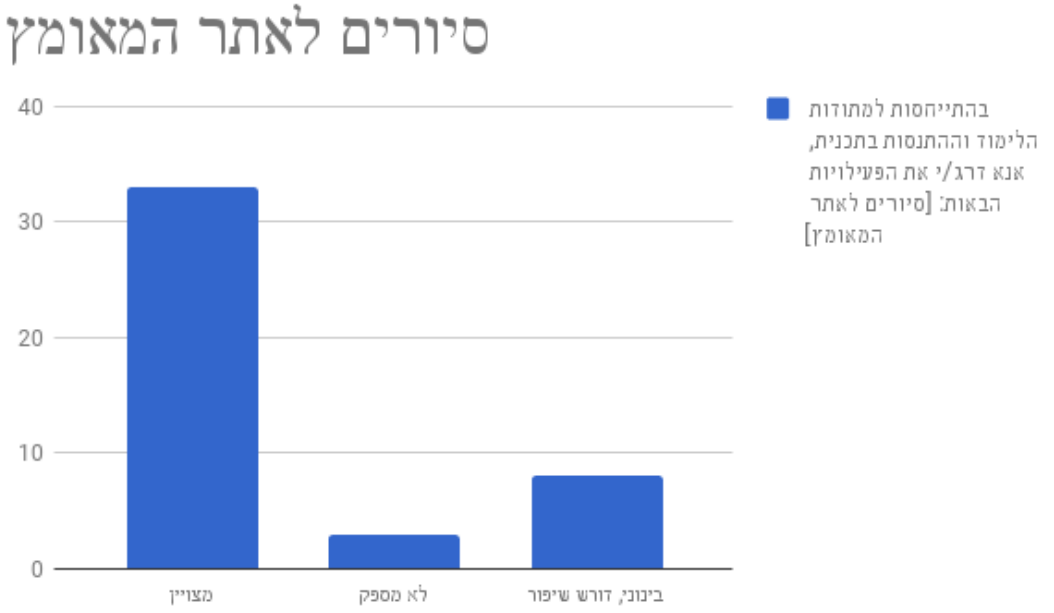
סיורים לאתר המאומץ
40
30
20
10
0
מצויין
לא מספק
בינוני, דורש שיפור
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [סיורים לאתר המאומץ]

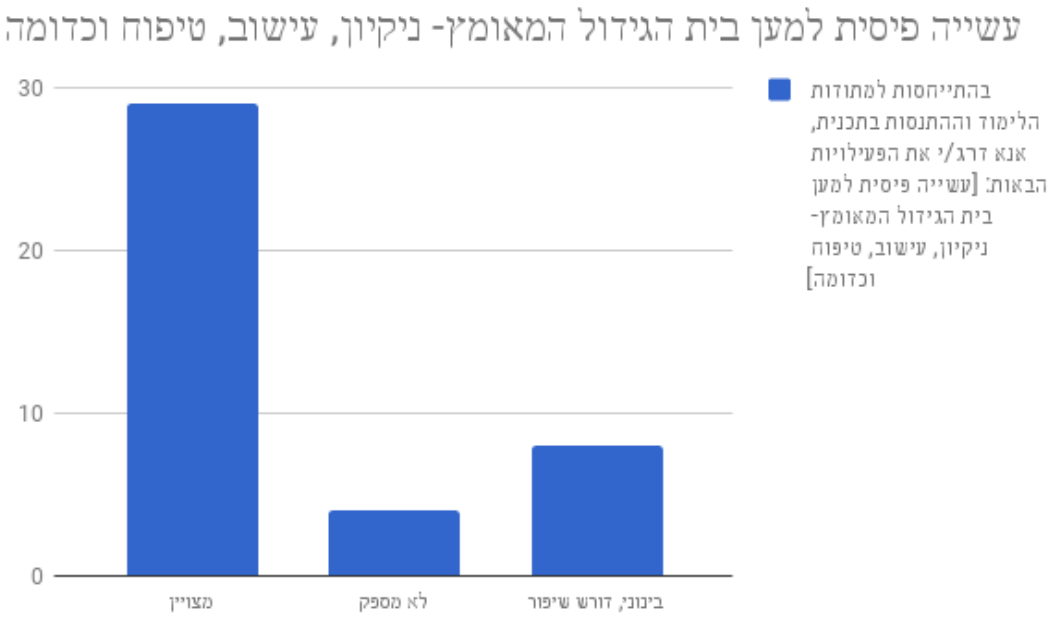
עשייה פיסית למען בית הגידול המאומץ- ניקיון, עישוב, טיפוח וכדומה
30
20
10
0
מצויין
לא מספק
בינוני, דורש שיפור
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [עשייה פיסית למען בית הגידול המאומץ- ניקיון, עישוב, טיפוח וכדומה]

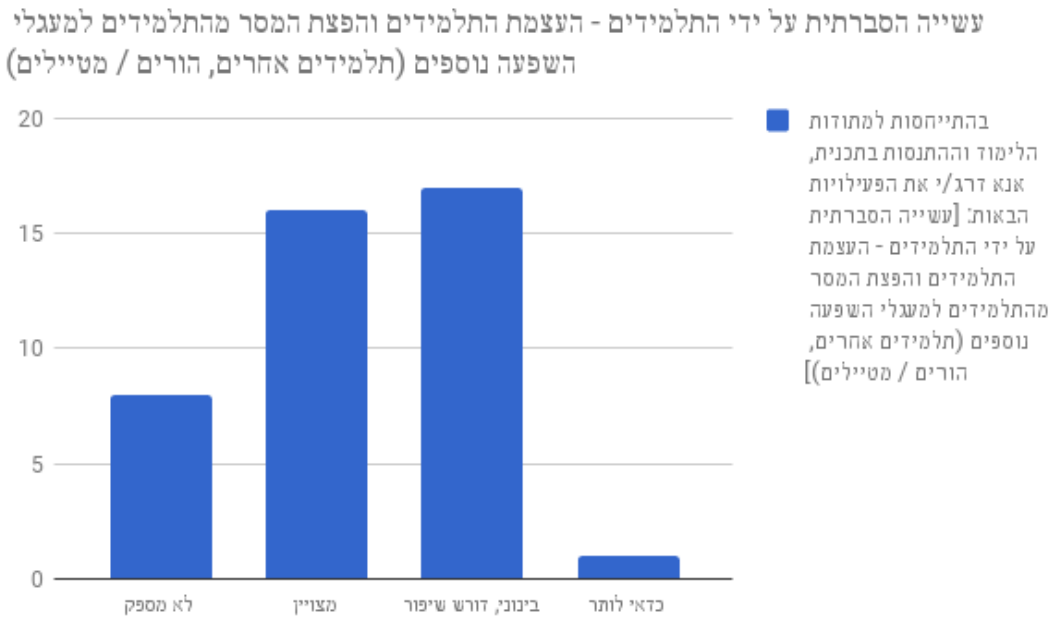
עשייה הסברתית על ידי התלמידים - העצמת התלמידים והפצת המסר מהתלמידים למעגלי השפעה נוספים (תלמידים אחרים, הורים / מטיילים)
20
15
10
5
0
לא מספק
מצויין
בינוני, דורש שיפור
כדאי לותר
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [עשייה הסברתית על ידי התלמידים - העצמת התלמידים והפצת המסר מהתלמידים למעגלי השפעה נוספים (תלמידים אחרים, הורים / מטיילים)]

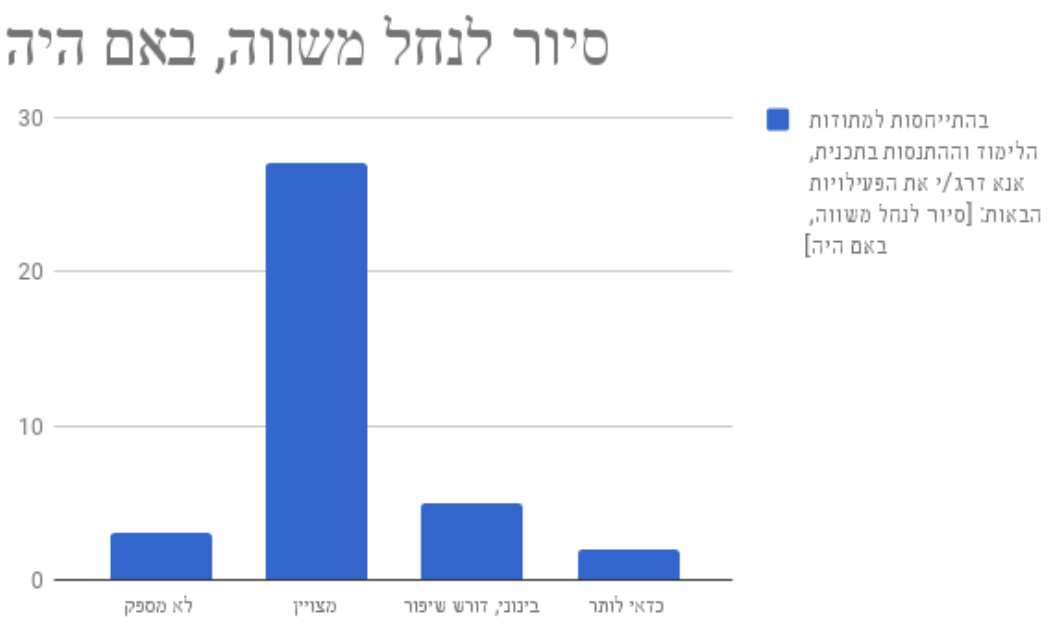
סיור לנחל משווה, באם היה
30
20
10
0
לא מספק
מצויין
בינוני, דורש שיפור
כדאי לותר
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [סיור לנחל משווה, באם היה]

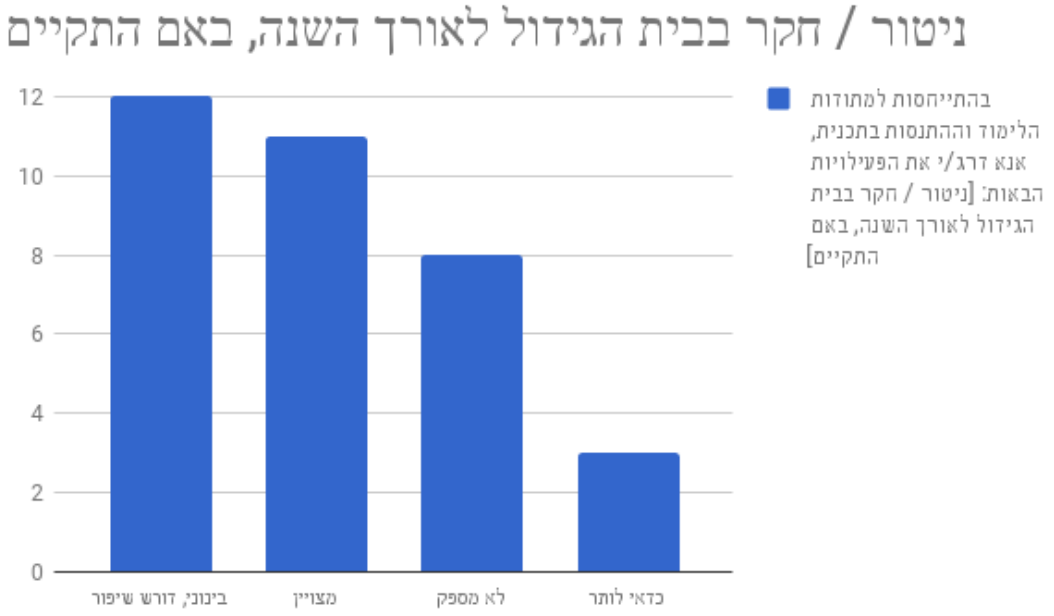
ניטור / חקר בבית הגידול לאורך השנה, באם התקיים
12
10
8
6
4
2
0
בינוני, דורש שיפור
מצויין
לא מספק
כדאי לותר
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [ניטור / חקר בבית הגידול לאורך השנה, באם התקיים]

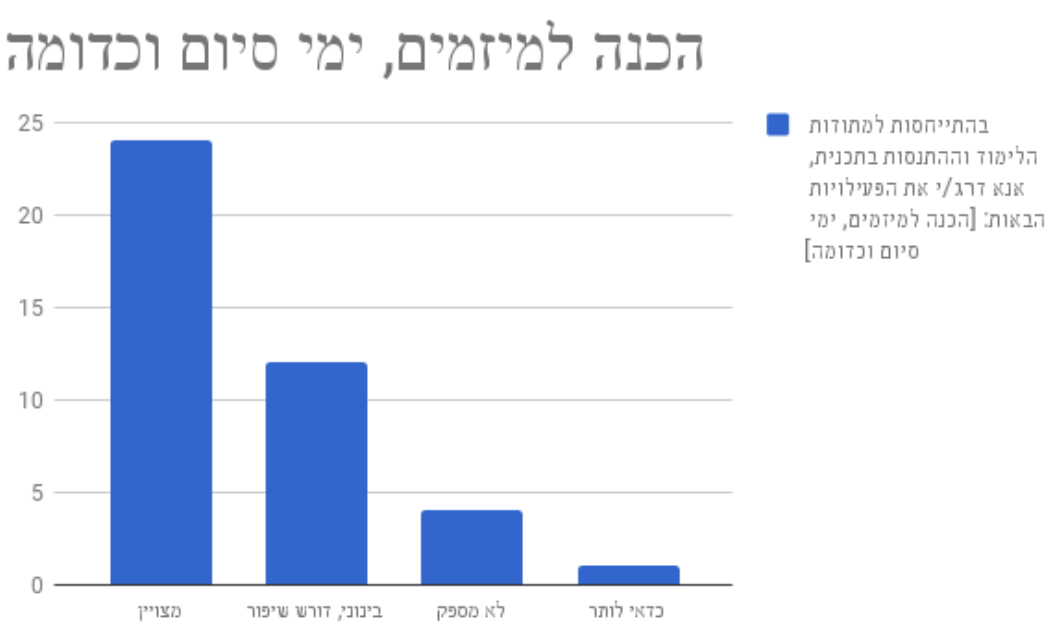
הכנה למיזמים, ימי סיום וכדומה
25
20
15
10
5
0
מצויין
בינוני, דורש שיפור
לא מספק
כדאי לותר
בהתייחסות למתודות הלימוד וההתנסות בתכנית, אנא דרג/י את הפעילויות הבאות: [הכנה למיזמים, ימי סיום וכדומה]

מה חשוב להוסיף לתכנית שומרי הנחל?

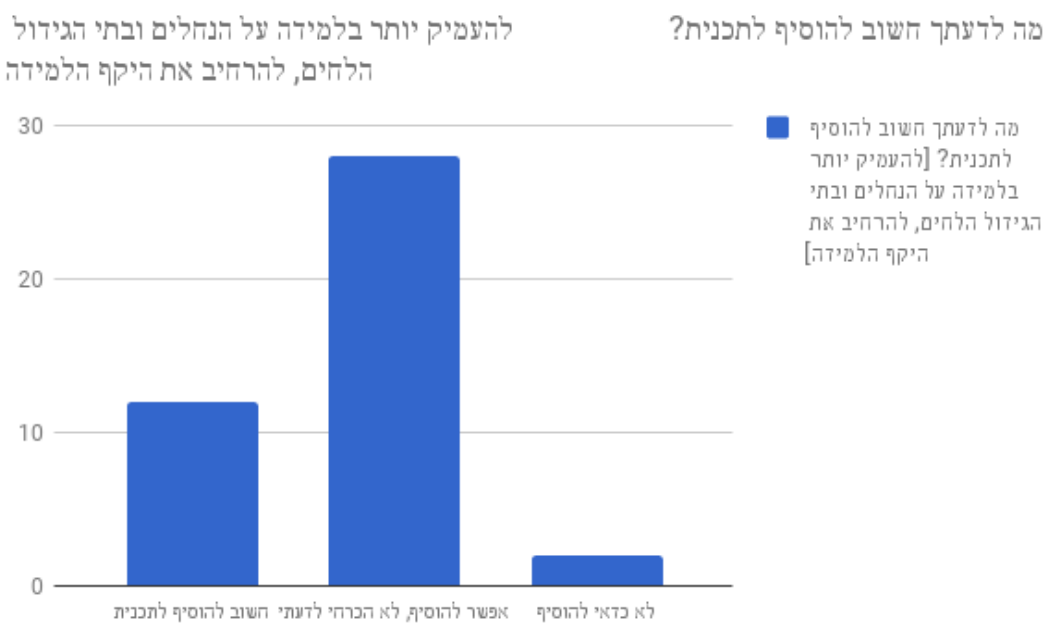

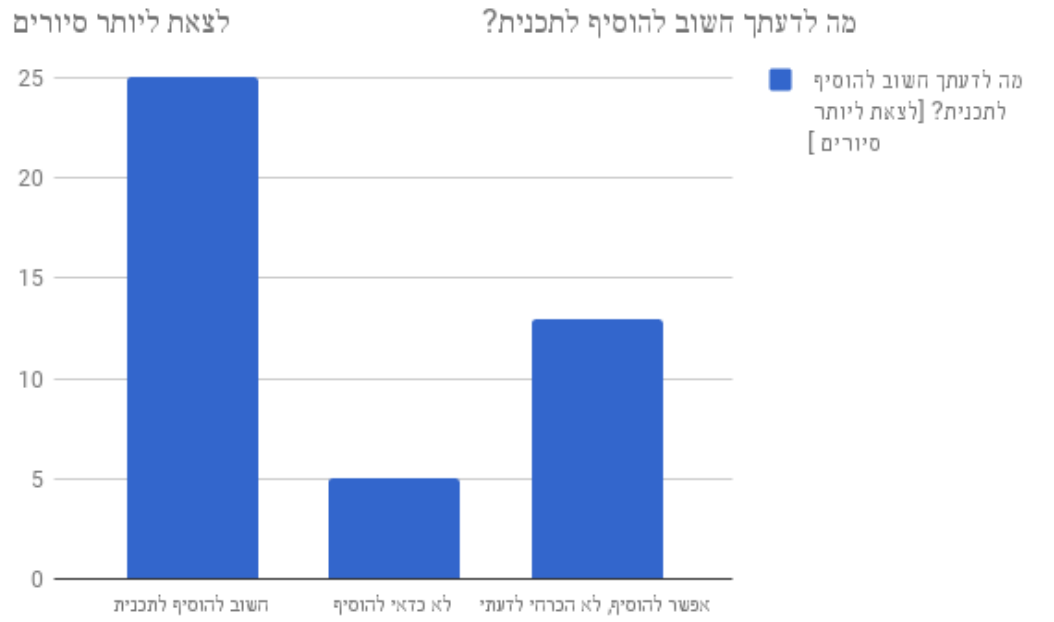

מה לדעתך חשוב להוסיף לתכנית? להביא יותר לידי ביטוי את העשייה למען בית הגידול המאומץ - גם בעשייה פיסית וגם הסברה / מיזם

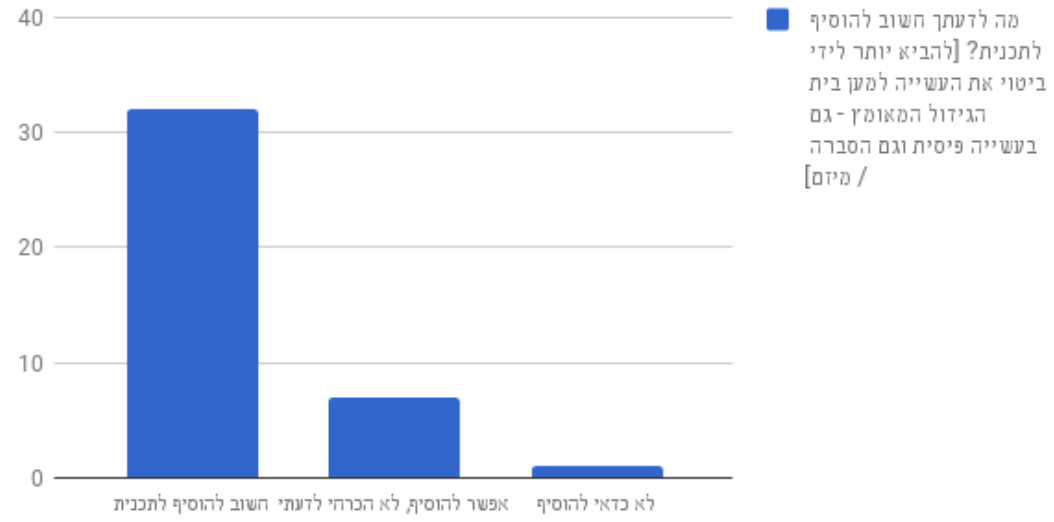

מה לדעתך חשוב להוסיף לתכנית? להוסיף מפגשי הכנה למיזמים

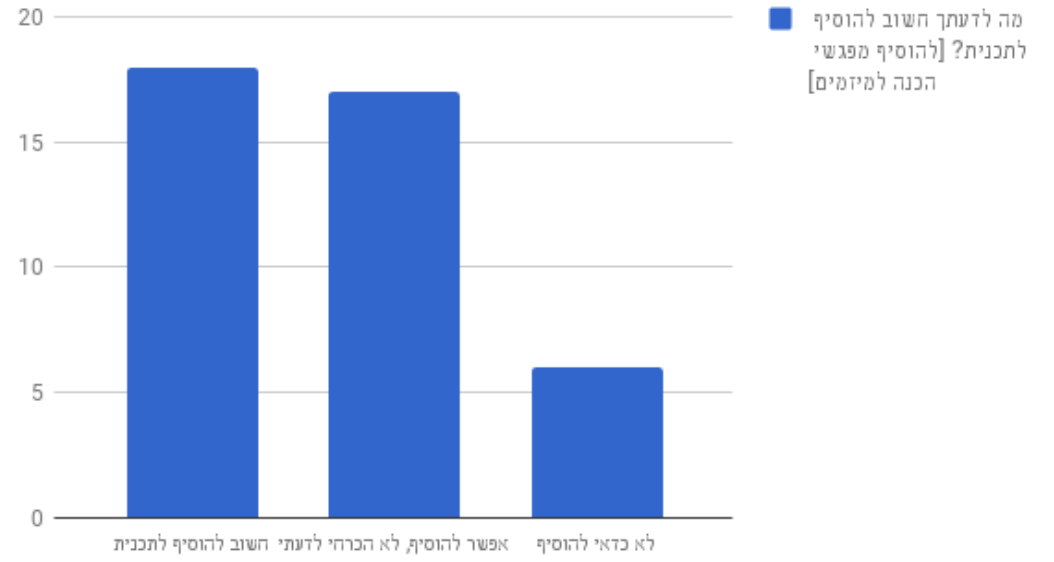

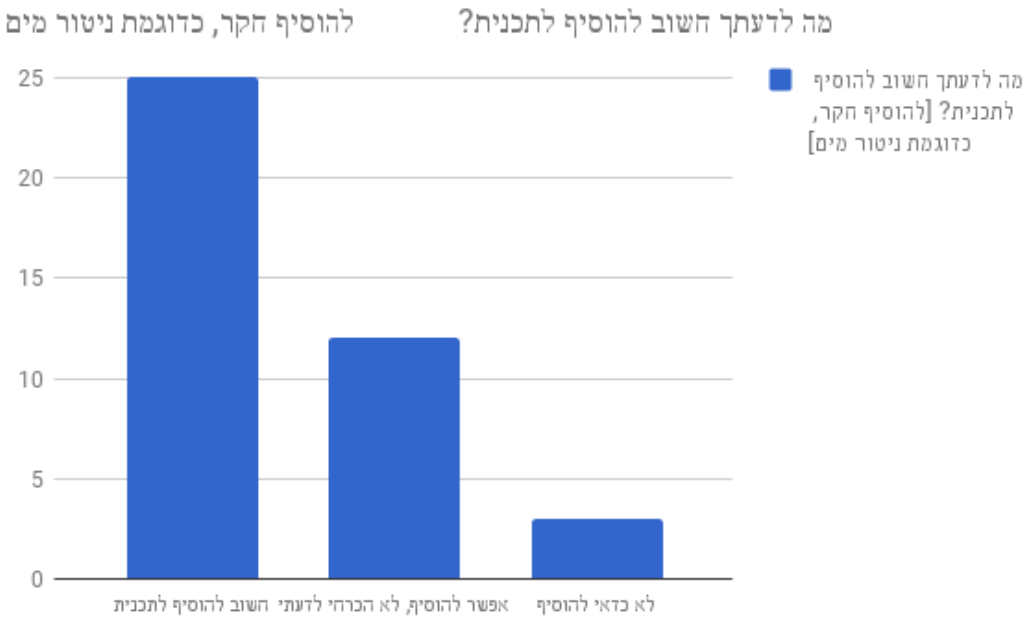

האם יש לך דברים להוסיף? נשמח לשמוע כל חוות דעת, תגובה ועצה לגבי התכנית.

21 תגובות

חשובה מעורבות גבוהה של בית הספר ומחוייב לתוכנית מבחינת תאריכי הפעילות, הלמידה והסיורים בכדי להצליח להגיע ליותר עשייה ויותר מעגלים, לימוד עמיתים והורים.

תוכנית ערכית, משמעותית ו"מקפצה" אדירה ללקיחת אחריות על חיינו ועל הסובב אותנו. לעניות דעתי, חשוב להוסיף לתוכנית מיזם הסברתי (בסגנון "הולכים על נקי"), שבו התלמידים באים לידי ביטוי ומיישמים את שלמדו. העשייה למען הנחל הכרחית, אך גם מיזם.

בגלל שאנו רוצים להעביר תהליך בתכנית שפרק הזמן שלה קצר מאוד- 8 מפגשים, חשוב לבנות מערך הדרכה ממוקד (החוברת של שומרי הנחל כוללת כמה עשרות מפגשים ולא פשוט למקד מתוכה את מה שחשוב ורצוי ומתאים להעביר), לבנות עזרים מתאימים וראויים שהמדריך יוכל לקבל, למקד מטרות עבור כל פרויקט בהתאם לכיתה אופיה וצרכיה ולמקווה המים המאומץ.
חשוב להוסיף, אם ניתן עוד מפגשים לתכנית, עוד 2 מפגשים יעשו הרבה הבדל.
לגבי המשוב עצמו- התשובות מאוד דיכוטומיות ואין אפשרות להוסיף הסבר במילים ולכן התוצאות שלו עשויות לצאת לא מדויקות.

התוכנית נוגעת באזור שלנו לכן זה חשוב ביותר, נוגעת בקיימות, מעוררת חשיבה בסביבת המחייה שלנו. זה יופי!!! ישר כוח

סיורים כדאי לקיים בין נובמבר למרץ בלבד בעמק הירדן

תוכנית מבורכת .מס' מפגשים מצומצם.

חוה מדהימה, רצינית ומאוד קשובה לצרכי הצוות.

התוכנית חשובה נהדרת מגוונת. חשוב לי לציין את המדיכה אוריה שבנועם דריכה בשקט שלה בחיוך המקסים ובידע המקצועי העבירה את התכנים בצורה חוויתית. בכלל ניכר שאתם בוחרים את המדריכים פינצטה וטוב שכך. זכינו ואני מקווה להמשך שיתוף פעולה . היו ברוכים בפועלכם. יסה כהן מכנרת

האם יש לך דברים להוסיף? נשמח לשמוע כל חוות דעת, תגובה ועצה לגבי התכנית.

21 תגובות

תכנית מקסימה, חשוב לשמור עליה! הילדים מאוד נהנו, בעיקר מהסיורים והלמידה בשטח.

מפגשים בשטח כבר בתחילת השנה, לא לדחות לרגע האחרון ובכך יש ביטולים, ולעשות מפגשי הכנה בכיתה

השנה שלנו היתה קצת "צולעת" מבחינה טכנית עקב העדרותי הארוכה, והעדרו של עזרא בסוף השנה.

יישר כוח!

הפעילות התמקדה בכמה אפיקים, ולא רק בבתי גידול לחים. אחד האפיקים היה ליקוט צמחים, והשני היה דיאלוג יהודי-ערבי. בכל הנוגע לשני האפיקים האחרונים שציינתי, הייתה הצלחה במידה רבה. נושא אימוץ המעיין עוד בחיתוליו, ובשנה הבאה יש בכוונתנו לחבר את הפרויקט של הנוער עם קבוצת מבוגרים שנפגשה במסגרת אחרת השנה במקביל לנוער. נראה שעל מנת להצליח לעשות משהו משמעותי בעין טובים (עין טובא) יש לרתום את הקהילה המקומית, בין השאר. לכן שיתוף הפעולה הרב-דורי הוא משמעותי.

מפריע לי עם כל הלמידה על חשיבות מקורות המים והטבע, אנו כופים על המקום הטבעי פרוייקט מלאכותי. אמנם זה יוצר קשר בין הילדים למקום אבל זה מפריע את הטבעיות של האזור

תיכללתי את הפעילות מטעם קורס צדק סביבתי וחברתי בתל חי. הפעילות הייתה מתווכת בטובא--זנגרייה על ידי נציג החינוך הבלתי פורמלי לבית הספר ממליצה לעבוד ישירות מול בית הספר ולהציע לו לבצע פרויקט תהליכי כולל

תיכללתי מקורס צדק סביבתי וחברתי בתל חי לפארק הזהב עם בית ספר דנציגר.. בכובע נוסף אני רכזת קהילתית בעמותת קסמי טבע ונוף. בימים אל אני כותבת תכנית כוללת לפעילות במקום עם בני נוער (דנציגר) בגישת 'תחום משמעות' עבור פארק הזהב בקרית שמונה

האם יש לך דברים להוסיף? נשמח לשמוע כל חוות דעת, תגובה ועצה לגבי התכנית.

21 תגובות

תיכללתי מקורס צדק סביבתי וחברתי בתל חי לפארק הזהב עם בית ספר דנציגר.. בכובע נוסף אני רכזת קהילתית בעמותת קסמי טבע ונוף. בימים אל אני כותבת תכנית כוללת לפעילות במקום עם בני נוער (דנציגר) בגישת 'תחום משמעות' עבור פארק הזהב בקרית שמונה

התכנית הנה לאוכלוסייה עם מוגבלות שכלית התפתחותית במסגרת חינוך בלתי פורמלי. התכנים הותאמו על ידי המדריכים של בית גשר והחברה להגנת הטבע במיוחד עבור אוכלוסייה זו. הלמידה 'הייתה בצורה יצירתית ומשחקית' לאור הנסיבות היקף המפגשים קטן מהרגיל וממוקד והסב הנאה רבה ומשמעותית לילדים

ראשית לא תמיד ידעתי כיצד לענות על המשוב שלכם כי האופציות כאן לתשובה לא תמיד רלוונטיות לתוכנית שבנינו עם בתי הספר והארגונים הקהילתיים באזור. שנית, וחשוב יותר, מכיוון שנחלי אגן הניקוז של הירדן מחברים בין כל הישובים באזור, אני ממליצה להשתמש בהם גם ככלי להפגיש בין ילדים מתרבויות שונות ולא רק כחיבור של כל קהילה אל הנחל "שלה" (למרות שגם זה חשוב מאד). שלישית, והכי משמעותי, שומרי הנחל אינה רק יוזמה נהדרת של רשות הכנרת, אלא בעיקר שותפות נהדרת בין האחראים מטעם הרשות (במקרה שלנו מדובר בנטלי זאבי) לבין הצוות המקומי אצלנו במכללה, בבתי הספר ובארגונים הקהילתיים. בעבודה עם נטלי אין חשש לשמוע או להביע ביקורת, ובעיקבות השיחות איתה עשינו שינויים דרמטיים בפרוייקט. התוצאה היתה שינוי בעקרונות הפעולה שלנו ושיפור משמעותי בתוצאות שלנו. תודה גדולה!

אשמח לשלב בשנה הבאה הדרכה מרשות הטבע והגנים . תודה הילה

חוה היתה מקצועית ונהדרת . תודה רבה

א. מזג האויר משפיע על התכנית .
ב. יציאות יותר לשטח מחברות את הילדים לנושא ויוצרות עניין יותר מאשר הכנות בכיתה.
ג. חסר לי הסיור לכנרת. בעבר היה.

מסקנות כלליות והערות להמשך

- ✓ ישנה הענות גוברת בקהילות באגן הכינרת לשמירה על מעיינות ונחלים בסביבת הישובים. התכנית החינוכית צומחת וגדלה מתוך יוזמות של רשות הכינרת והגופים השותפים וכן מתוך פניות של הציבור המעוניין לקחת חלק בתכנית. אנו רואים לנכון להמשיך ולעודד יוזמות כאלו שצומחות מהציבור ומראות על צמיחה של מעורבות ואכפתיות לגבי בתי הגידול הלחים.
- ✓ ישנו צורך להעשיר את מובילי התכנית באופן שוטף בתכנים שונים בהם עוסקת התכנית – אקולוגיה של בתי גידול לחים, מינים פולשים, ממשקי חקלאות הנושקים לבתי גידול לחים, חסרי חוליות ובעלי חיים אקווטים, צמחייה אופיינית, הפן ההנדסי של שיקום נחלים, אחריות לניקיון השטחים הפתוחים ברשויות, מתודיקה של הדרכה בשדה, יצירה מקיימת ומיזמים תורמים ונושאים רבים נוספים אשר דורשים התייחסות מקצועית של מובילי התכנית.
- ✓ חשוב להמשיך ולייצר שיתופי פעולה אזוריים בין כלל הגופים המובילים של שומרי הנחל באגן הניקוז של הכינרת ולייצר פלטפורמה נוחה ללמידת עמיתים ושיתופי פעולה באזורים הנושקים זה לזה. יש צורך ביצירת מכנה משותף לעבודה בין כלל הגופים שיתבטא במפגשי רכזים ומדריכים, חשיבה משותפת, צוות היגוי אזורי וכדומה.
- ✓ ישנה מגמה הדרגתית של התרחבות התכנית לקבוצות קהילה וחינוך בלתי פורמלי (בעיקר בקיץ). אנו רואים לנכון להמשיך ולהרחיב מגמה זו.
- ✓ הניטור ככלי בשומרי הנחל ממשיך להתעצב ולתפוס מקום תומך בפעילות התכנית החינוכית. הפלטפורמה האינטרנטית הושלמה אך נעשה בה מעט שימוש מסיבות שלא ברורות לנו, יתכן שבעיקר בגלל חשיפה מועטת של המורים לפלטפורמה. לשנה הבאה אנו רואים חשיבות ביצירת קו אחיד בין הגופים המנטרים ומדריכי הניטור, חידוש הפרוטוקולים וגיבוש מכשור אחיד המותאם לעבודת תלמידים. לצורך כך נדרשת הסכמת הגופים השונים לשיתוף פעולה ועריכת התאמות לניטור אחיד וכן לרכז שיתכלל את הנושא.
- ✓ ניתן לראות על פי הסקר כי ישנו צורך לשים דגש על העשייה הפיסית וההסברתית של התלמידים ולהרחיב את הפעילות הקיימת. יש להיערך לכך ברמת הרכזים של התכנית שכן עיקר ההובלה של מיזמי התכנית החינוכית תלויה בהם וכן בהירתמות בתי הספר.

פרסומים על שומרי הנחל בעיתונות מקומית – תשע"ז :

בי"ס עלי גבעה – שומרי הנחל בחצבני

שומרים על החצבני

תלמידי כיתה ד' בבית הספר 'עלי גבעה' מכפר גלעדי, סיכמו השבוע שנת פעילות אינטנסיבית במסגרת פרויקט 'שומרי הנחל' אותו מובילה רשות הכינרת בשיתוף מועצה אזורית גליל עליון והיחידה הסביבתית במועצה, רט"ג והמשרד להגנת הסביבה. בפן העיוני למדו התלמידים במהלך השנה על הנחל, החי והצומח שסביבו וחשיבות שמירה על ניקיון מקורות המים. במקביל, התקיימו גם פעילויות שכללו מספר ביקורים בנחל, ניקיונו וטיפוחו. כמו כן, לאחר שחברת נתיבי ישראל שיפצה את הגשר החוצה את החצבני, התלמידים השיבו למקום פסיפס ייחודי המעטר את הגשה, אותו יצרו בשנים הקודמות.

השבוע יצאו התלמידים לפעילות סיום השנה, במהלכה כתבו ברכות ותודות לנחל על גבי לבבות מנייר, באמצעותם קישטו את הנחל וסביבתו.ברשות הכינרת מציינים, כי לפעילויות כדוגמת שומרי הנחל, הולכים על נקי וכדומה, השלכות רבות לחינוך הדור הצעיר לאהבת הטבע ושמירה על מקורות המים.

בית ספר בית ירח, עמק הירדן – שומרי הנחל מורד הירדן

אחריות סביבתית בכינרת ובירדן

יונתן הללי

ברשות הכינרת השלימו את השנה הראשונה למודל החינוכי החדש, "אחריות סביבתית", סביב האגם הלאומי ולאורך מורד הירדן. המודל החדש נוסה בהצלחה בבית הספר בית ירח בשבסבת ביתה ט', הכוללת 8 כיתות בשבסך הכל כ- 200 תלמידים השתתפו בפעילויות, התחלקו לשתי קבוצות בשני מוקדים מרכזיים: מורד הירדן ו"שביל סובב כינרת", במקטע הסמוך לבית ירח. הפרויקט שהשתלב בתוכנית הלימודים, התבצע בהובלת רשות הכינרת ובשיתוף המועצה האזורית עמק הירדן וכמובן בית הספר "בית ירח".

מדריכי רשות הכינרת דני גרינבלט, הפעיל בתחום שיקום מורד הירדן הדריך את הקבוצה באזור זה ואוריה וייס הדריכה את הקבוצה באזור בית ירח. אוריה וייס אמרה, כי במהלך הפעילות ניכר כי בני הנוער חשו חיבור לשביל סובב כינרת: "אנו מקפידים לבצע את הפעילויות השונות במגוון הפרויקטים בסמוך למקום המגורים, על מנת להגביר את השייכות, האחריות וההיבור של התלמידים עם האתרים והסביבה שלהם. התלמידים מבינים תוך כדי הפעילות, כי אם לא נשמור ונטפח את הטבע לא נוכל ליהנות ממנו".

הפרויקט של התלמידים צילום: רשות הכינרת

עוד מסרה אוריה, כי לאחר למידה תיאורטית ראשונית על הסביבה וחשיבות השמירה על שטחי אזור הכינרת בבית הספר, יצאו שתי הקבוצות להיכרות בשטח והתמקדו בעשייה, בין היתר ביצעו עבודות של גיזום עשבייה, פריצת נוף וגישה לכינרת בסמוך לבית ירח, עבודות ניקיון, הצבת שלטי הסברה בתחום הניקיון ועוד. לאירוע הסיום שהתקיים השבוע הוזמנו גם ההורים, כשהתלמידים הסבירו להם על הפעילות הענפה לאורך החודשים האחרונים וחשיבות השמירה על מקורות המים השונים.

ברשות הכינרת מציינים, כי פרויקט זה הינו חלק ממגוון הפעילויות המתבצעות בשיתוף תלמידי בתי הספר בגילאים השונים, בגליל, בגולן ובעמקים, לרבות פרויקט 'שומרי הנחל' ופרויקט 'הולכים על נקי', במטרה לחנך את הדור הצעיר לשמירה על איכות הסביבה ואהבת הכינרת ומקורות המים השונים. בשנת הלימודים הקרובה יצטרפו בתי ספר נוספים למודל המוצלח של אחריות סביבתית.

<u>בי"ס וילקומיץ' ראש פינה, שומרי הנחל ראש פינה</u>

מסיימים את שנת הלימודים על גדות הנחל

רגע לפני סיום שנת הלימודים, הגיעו תלמידי כיתה ד' בבית הספר וילקומיץ' שבראש פינה, לנחל ראש פינה אותו הם מאמצים מאז תחילת השנה הנוכחית, במסגרת פרויקט שומרי הנחל של רשות הכינרת והמשרד להגנת הסביבה. התלמידים הגיעו לנחל כשהם מלווים במורה למדעים, ראומה שוחט ומדריך רשות הכינרת, עזרא ביאזי וקיימו את שיעור המדעים האחרון של השנה על גדות הנחל. במהלך השנה דאגו התלמידים הצעירים לקיים פעילויות חינוכיות בנחל, דאגו לניקיונו, סימנו שבילי הליכה, חקרו את איכות המים יחד עם סטודנטים במכללת תל חי ולמדו על חשיבות השמירה והטיפוח של מקורות המים.

ברשות הכינרת מציינים, כי פעילויות חינוכיות מסוג זה מחברות את הדור הצעיר לסביבה ולטבע הסמוך לביתם ובמקביל מסייעות בתחזוקה וטיפוח הנחלים בגליל ובגולן.

צעדת 'זורמים לירדן' – מיזם סביבתי קהילתי לשמירה על מורד הירדן

משה כהן, יונתן הללי

מזג האוויר האביבי והפריחה המרהיבה הוציאו אתמול עשרות אלפי בני אדם לאתרי הטבע ברחבי הארץ.

על רקע הפריחה המרשימה באזור השתתפו כ-12 אלף איש בצעדת הגלבוע ה-51 על שם הרמטכ"ל לשעבר משה לוי ז"ל, שכללה שלושה מסלולים בדרגות קושי שונות: שישה, 13 ק"מ ו-20 ק"מ.

השתתפות מרשימה נרשמה גם בצעדה ובהפנינג "זורמים לירדן" שהתקיימו זו השנה השלישית ביוזמת המועצה האזורית עמק הירדן, רשות הכינרת, אקופיס, החברה להגנת הטבע והמשרד להגנת הסביבה – לציון יום המים הבינלאומי.

הצעדה התקיימה במסלול מעגלי – מאום ג'וני דרך סכר אלומות, נחל יבניאל וגשר בית זרע ובחזרה לאום ג'וני.

ברדך הוקמו תחנות הסברה בנושאי שיקום גדות הנחל, שיפור איכות המים, מגוון ביולוגי ועוד. כמו כן התקיים הפנינג סביבתי שכלל נקודת הסברה בתצפית, דוכני מזון, דוכני הפעלה ויצירה, ופעילויות חינוכיות-סביבתיות לכל המשפחה.

גם בדרום נרשמה אתמול תנועה ערה. אלפי מטיילים פקדו משעות הבוקר את הגן הלאומי מצדה. רבים מהעולים לרגל לאתר, דרך שביל הנחש או הרכבל – היו תיירים.

חופי ים המלח הסמוך היו אף הם שוקקים אתמול, כאשר רבים הגיעו לצוף במים, חלקם לאחר טיולי שטח באזור סדום.

סוף השבוע היה אטרקטיבי גם ליוצאים למסעות אתגריים. במדבר יהודה יצאו קבוצות למסע שכלל תצפיות, ביקור במערות וטבילה במים הצוננים בוואדי קלט.